

MEDIAN

VÝZKUM TRHU, MÉDIÍ A VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ, VÝVOJ SOFTWARE

Národních hrdinů 73, 190 12 Praha 9

tel.: 225 301 111, fax: 225 301 101

e-mail: median@median.cz

www.median.cz

ZPRÁVA Z VÝZKUMU POSTOJŮ CÍLOVE SKUPINY K LIDSKÝM PRÁVŮM A PRÁVŮM OHROŽENÝCH MENŠIN

EXTERNÍ VÝSTUPNÍ ZPRÁVA Z VÝZKUMU

Praha 16. 10. 2023

Ivan Cuker, Petr Delong, Nikolas Dohnal, Vojtěch Dufek, Martina Veverková

MEDIAN, s.r.o.

Národních hrdinů 73, 190 12 Praha 9, tel.: 225 301 111, fax: 225 301 101

O VÝZKUMU

Výzkum postojů cílové skupiny k lidským právům a ohroženým menšinám je součástí aktivit Ministerstva pro místní rozvoj ČR, projektu Místo pro všechny – budování prostoru pro vzájemné soužití, který se zaměřuje na osvětu mezi cílovou skupinou mladých lidí o problematice lidských práv, rasismu, diskriminace či násilí z nenávisti. Tento výzkum navazuje na předchozí dotazníková šetření k dané problematice, realizovaná v letech 2014 a 2021.

Výzkumný postup se oproti předchozím letům mírně liší. V roce 2014 byla dotazována jen část současných otázek (nebyly zahrnuty okruhy modern scale racism a sociální distance). Cílová populace byla ve věku 15-25 let. V roce 2021 proběhl výzkum na dvou cílových populacích, a to ve věku 15-30 let a ve věku 21-36 let. Otázky byly stejné jako v současnosti. Letošní (2023) výzkum byl zacílen na jednu věkovou skupinu, a to 15-30 let. S rokem 2021 komparujeme pouze data vztahující se na stejnou věkovou skupinu v té době. U všech třech výzkumů bylo dotazováno metodou CAWI.

Výzkum se tematicky zaměřuje na následující oblasti:

- Experimentální otázky, které zjišťují, zda jsou různé situace hodnoceny stejně nebo odlišně, pokud je zmíněna etnicita nebo náboženství aktéra;
- Osobní a zprostředkované zkušenosti s příslušníky menšin;
- Vnímání obsahu pojmu násilí z nenávisti;
- Vztah k jednotlivým skupinám ve společnosti (hodnocení soužití, dostatku informací, vnímání při osobním a veřejném kontaktu, hodnocení jejich postavení v ČR);
- Vnímání kampaně Hate Free;
- Postoje k otázkám lidských práv, z nichž se odvozuje klíčový indikátor – podíl osob z cílové skupiny s pozitivním vztahem k lidským právům.

U otázek, které byly pokládány v roce 2014, je komparace uvedena hned s vyhodnocením aktuálních výsledků otázky. Grafy v této zprávě jsou založeny na porovnání výsledků z let 2023, 2021 a 2014 – u grafu je vždy uvedeno, co je v daném případě komparováno. Tam, kde je to možné, je barevně odlišeno, o jakou variantu se jedná.

Statistiky pracují zejména s komparací podílů jednotlivých odpovědí a dále tzv. Top2Boxů a Bottom2Boxů, tedy součtů pozitivních a negativních odpovědí (např. Určitě + Spíše ano).

Tab. č. 1: Vážená sociodemografická struktura dat pořízených v této vlně výzkumu (2023)

Pohlaví		Vzdělání (dosažené)		Kraj	
Muž	50,4 %	základní	35,5 %	Praha	14,2 %
Žena	49,6 %	vyučen/ střední bez maturity	16,2 %	Středočeský kraj	13,7 %
		střední s maturitou	30,2 %	Jihočeský kraj	5,6 %
		vysokoškolské	18,1 %	Plzeňský kraj	5,7 %
				Karlovarský kraj	2,3 %
Věk		Velikost místa bydliště		Ústecký kraj	8,6 %
15-18 let	25,3 %	Do 999 ob.	14,7 %	Liberecký kraj	3,4 %
19-22 let	21,7 %	1 000 až 4 999 ob.	19,7 %	Královéhradecký kraj	5,6 %
23-26 let	23,5 %	5 000 až 19 999 ob.	18,5 %	Pardubický kraj	4,9 %
27-30 let	29,5 %	20 000 až 99 999 ob.	21,3 %	Vysočina	5,2 %
		100 000 a více ob.	25,8 %	Jihomoravský kraj	9,8 %
				Olomoucký kraj	5,3 %
				Zlínský kraj	5,1 %
				Moravskoslezský kraj	10,7 %

SHRnutí VÝSLEDKŮ

Výsledky 3. vlny výzkumu na téma lidských práv nelze zobecnit na jednoduchý trend. Vývoj postojů je mezi respondenty různý, zejména v závislosti na minoritní skupině, které se týkají. Výsledky jsou také patrně ovlivněny děním a zásadními změnami oproti roku 2021. Zejména jde o postoje k menšině Rusů a Ukrajinců. Jednotlivé výsledky proto shrneme po příslušných skupinách a v souvislosti s dlouhodobým vývojem postojů od roku 2014, který můžeme sledovat v kategorii experimentálních otázek. Jde o ty otázky, kdy respondenti hodnotí předloženou situaci. Přibližně polovině z nich je přitom předložena varianta otázky s etnický, národnostně apod. zabarvenou možností, druhé přibližně polovině je předložena varianta neutrální. Výsledky obou variant by měly být z čistě statistického pohledu totožné. Případné odchylky interpretujeme v kontextu hodnocení posuzované minority. V textu shrnutí se ale vyjadřujeme přímo k širší škále otázek, které máme pro zvolenou skupinu k dispozici. Část otázek byla poprvé položena až v roce 2021, pročež nemůžeme srovnávat s rokem 2014.

U hodnocení romského etnika zaznamenáváme částečný pozitivní trend. V porovnání s výzkumem z roku 2014 je patrné markantní zlepšení postojů mladých vůči romskému etniku. Oproti roku 2021 jde jen o mírné zlepšení těchto postojů. V některých otázkách je patrné více (pronájem bytu), v jiných je vidět spíše zhoršení vztahu k této minoritě (modern racism scale). V rámci statistické chyby tak můžeme říct, že tento vývoj za poslední dva roky převážně stagnuje. Je ovšem patrné zlepšení v hodnocení extrémních výroků. V dlouhodobém vývoji vztahu mladých Čechů a Češek k romské minoritě tak pozorujeme postupný pozitivní trend.

Nově provedený výzkum nám také umožnil zachytit posun v obecném vnímání lidských práv. Tento vztah jsme testovali na základě sumarizace odpovědí na otázky zachycující dílčí postoje k lidskoprávním otázkám i na otázky testující elementární znalosti reálií souvisejících s ochranou lidských práv v ČR. Dle výsledku tohoto procesu lze říci, že ve zkoumané věkové skupině 15-30 let zastává pozitivní vztah k lidským právům 70 % dotázaných. V roce 2021 jsme u tohoto ukazatele naměřili 71 % těch, kteří mají ve stejné věkové kategorii pozitivní vztah

k lidským právům. Mezi roky 2021 a 2023 tedy nedošlo ke statisticky významné změně u uvedeného ukazatele.

Kalkulace tzv. baseline (2021) / endline (2023) zahrnovala 4 oblasti, ve kterých mohl být zachycen pozitivní vztah respondenta k lidským právům. Nejlepší skóre v endline (2023) – 4 krát prokázaný kladný postoj – měla více než třetina dotázaných (35 %). Je to mírně méně než v baseline v roce 2021 (39 %). Třikrát ovšem pozitivní postoj prokázalo větší množství respondentů, než v předchozím výzkumu (36 % v roce 2023, 32 % v roce 2021). Více než pětina dotázaných prokázala kladný postoj k LP 2 krát (22 %) a pouhých 8 % jej prokázalo jen jednou. Množství těch, kteří kladný vztah k LP nedemonstrovali vůbec, je zanedbatelné (<1 %).

V postoji k lidským právům byli nyní většinou negativnější vyučení respondenti. Patrný byl též pozitivní vliv nižšího věku – čím mladší respondent, tím vyšší pravděpodobnost kladného postoje k lidským právům. U většiny také platilo, že pozitivnější postoje zastávaly ženy a příslušníci specifických skupin či subkultur.

Stejně jako v předchozích výzkumech se i nyní mezi respondenty projevil pozitivní vztah k zástupcům vietnamské minority. Soužití s Vietnamci hodnotí téměř všichni dotázaní jako bezproblémové, nadále je tak vnímají nejvíce pozitivně ze všech posuzovaných skupin. I podle ukazatele modern scale racism je vztah mladých Čechů a Češek vůči vietnamské minoritě převážně pozitivní. V experimentálním příkladu podnikatele, který je podezřelý z krácení daní, jsou dokonce respondenti příznivěji nakloněni vůči vietnamskému podnikateli než vůči neutrální variantě této situace.

V porovnání s předchozími vlnami výzkumu došlo ke změnám zejména ve vnímání příslušníků ukrajinské a ruské menšiny. Za problémové označuje vztahy s příslušníky ukrajinské menšiny o 15 procentních bodů více respondentů než v roce 2021. U ruské menšiny činí tento nárůst dokonce bez mála 18 bodů. Zcela zásadní je nárůst souhlasu s výrokem: V posledních letech se jim dávalo v médiích příliš mnoho pozornosti a prokazovali jsme jim víc respektu, než by si zasloužili. V případě Ukrajinců se jedná o nárůst souhlasu o více než 30 procentních bodů, v případě Rusů jde o patnáctibodový nárůst. Na druhou stranu výrazně narostl i relativní počet

těch, kteří uvádí, že život příslušníků těchto menšin je v ČR komplikovaný. V případě Rusů jde o nárůst o 27 bodů, v případě Ukrajinců o 15 bodů. U obou těchto skupin příslušníků národnostní menšiny (Rusové, Ukrajinci) pozorujeme také zhoršující se tendenci v otázce sociální distance. Výrazně větší množství respondentů nesouhlasí s tím, že by se příslušník některé z těchto menšin (Rusů, Ukrajinců) vyskytoval na důležitých místech jejich běžného života. Na druhou stranu nezaznamenáváme zásadní negativní vývoj při měření postojů ve vztahu ke konkrétní situaci. V ukázkovém příkladu řidiče parkujícího na místě vyhrazeném pro vozíčkáře, aniž by byl vozíčkářem, se respondenti vyjadřují ve stejné míře proti parkujícímu řidiči v neutrální variantě jako ve variantě, kdy parkující auto nese ruskou poznávací značku. Změny týkající se postojů k Rusům a Ukrajincům jsou nejmarkantnější. Jde patrně o důsledek intenzivních bojů na Ukrajině, jakožto i s nimi spojené migrace ukrajinských uprchlíků i do České republiky.

U ostatních pozorovaných menšin nedošlo k zásadním posunům. Shrňme ještě změnu postojů k náboženské menšině, která byla v minulých letech v ČR předmětem vášnivé veřejné diskuze. Modelové případy týkající se Muslimů respondenti označili za projevy násilí z nenávisti ve stejné míře, jako v roce 2021. V roce 2014 tato sada nebyla dotazována ve stejné podobě. Téměř beze změny je i hodnocení modelové situace, ve které se 22 let stará muslimská dívka vdává a zanechává studia. Více než polovina dotázaných uvedla, že je do toho nucena svou rodinou. Jen necelých 5 % tvrdí to samé v případě, kdy není u dívky uvedena její víra. Téměř stejné výsledky mělo dotazování i v roce 2021, kdy jsme tuto otázku poprvé dotazovali. Nepatrně vyšší relativní množství respondentů v porovnání s rokem 2021 označilo v jiné modelové situaci muslimskou učitelku za příliš přísnou. Stejný nárůst ovšem pozorujeme i v případě neutrální varianty. Můžeme tedy konstatovat, že postoje mladých Čechů a Češek vůči Muslimům se za poslední dva roky výrazně nezměnily.

Kampaň Hate Free hodnotí dotázaní převážně pozitivně. Tři čtvrtiny z nich ji označují za užitečnou a sympatickou. Čtyři z pěti dotázaných ji vnímají jako poučnou. Tyto výsledky potvrzují výzkum z roku 2021, ve kterém jsme zjistili téměř stejné hodnocení. V přístupu k lidským právům zaznamenáváme téměř stejnou míru pozitivních postojů (70 %), jako v roce

2021 (71 %). Rozdíl mezi baseline a endline je necelé jedno procento, protože nemůžeme mluvit o statisticky významné změně. Vztah k lidským právům počítáme na základě sady otázek týkajících se jak postojů k situacím, ve kterých byla lidská práva porušena, tak na základě okrajových znalostí této problematiky.

Souhrnně lze říci, že v porovnání s předchozími vlnami výzkumu nedošlo k jednoznačné změně ve smyslu zhoršení či zlepšení postojů k právům menšin v ČR mez mladými. V dílčích oblastech jsme naměřili změny, jejich vyznění je ovšem ambivalentní. Je to patrné např. ve vztahu k příslušníkům ruské a ukrajinské menšiny, kde došlo k nárůstu jak v některých případech pozitivních, tak v případech jiných negativních sentimentů. Není ovšem možné říci, že by se postoje mladých lidí k ochraně lidských práv zejména v souvislosti s příslušníky některých menšin výraznou měrou zhoršily nebo zlepšily.

PODROBNÝ PŘEHLED VÝSLEDKŮ

EXPERIMENTÁLNÍ OTÁZKY – “MĚŘENÍ STEJNÝM METREM”

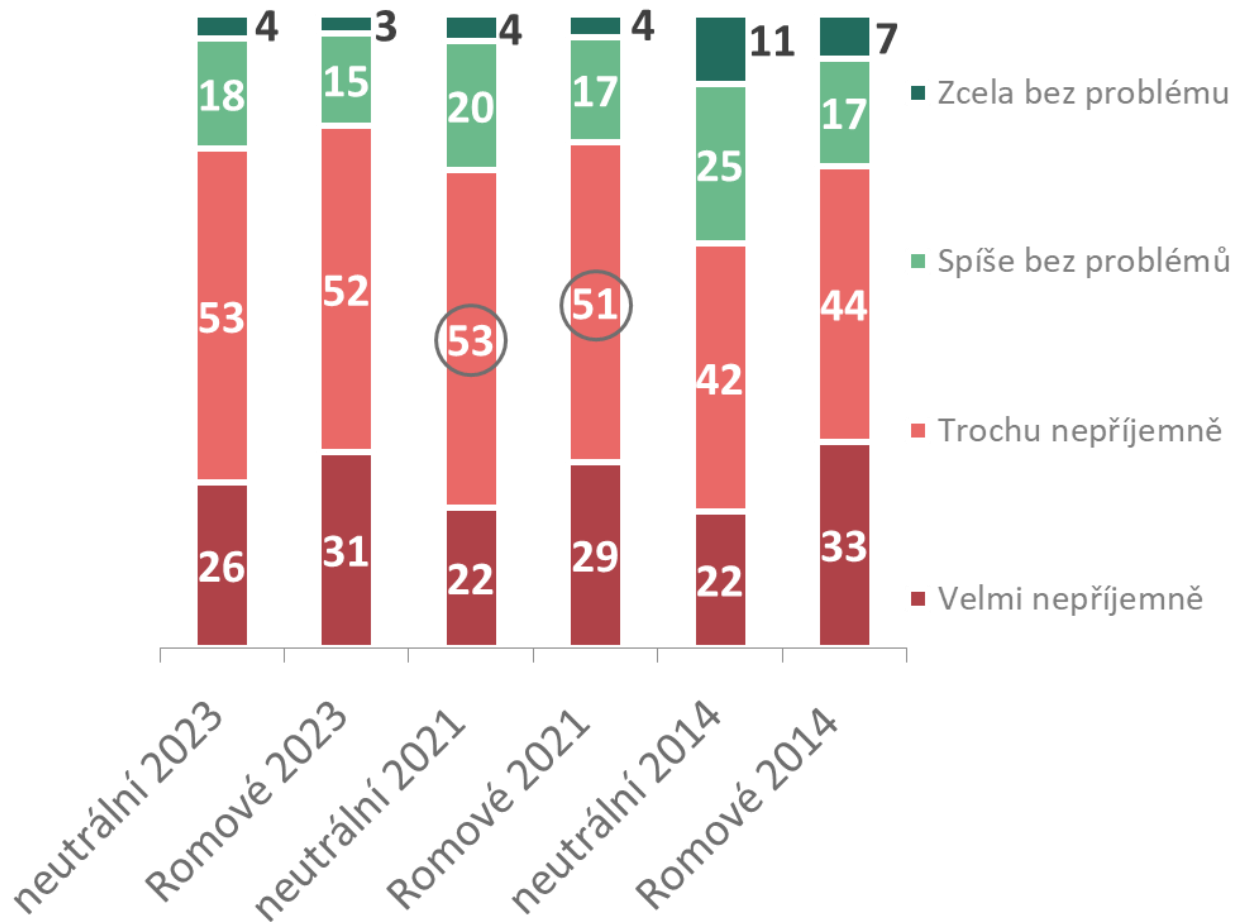
Výzkum obsahoval test, zda respondenti vnímají a reagují na shodné události, pokud je jejich aktérem Rom/ka, Muslim/ka, Vietnam/ka, Rus/ka a člověk bez specifikace národnosti, etnicity či nábožentví. Dále byly zařazeny otázky, kde jsou různě příznakové obě varianty (hráč bílé pleti, hráč černé pleti).

Případné rozdíly mohou naznačovat, jak se skupinové vnímání příslušníků menšiny (ať již založené na osobních zkušenostech s jedinci, sdílených informacích či osobním pocitu) přenáší na její členy, o kterých nemáme žádné další informace, či obecněji řečeno, zda je situace vnímána jinak podle toho, kdo je aktérem.

U každého respondenta výzkumu bylo náhodně u každé otázky vybráno, která ze dvou variant znění se mu zobrazí. V dotazníku byly tyto otázky rozmístěny v rámci první poloviny dotazníku, aby respondentovi nebyla jasně zřejmá podstata experimentu.

Otázky, kde v příznakových variantách figurují Romové, se opakují z výzkumu provedeném v roce 2014. Otázky na ostatní skupiny a situace byly do dotazování zařazeny poprvé v roce 2021.

Graf č.1: Experimentální otázka: Hluční mladíci v autobusu 2023 vs. 2021 vs. 2014

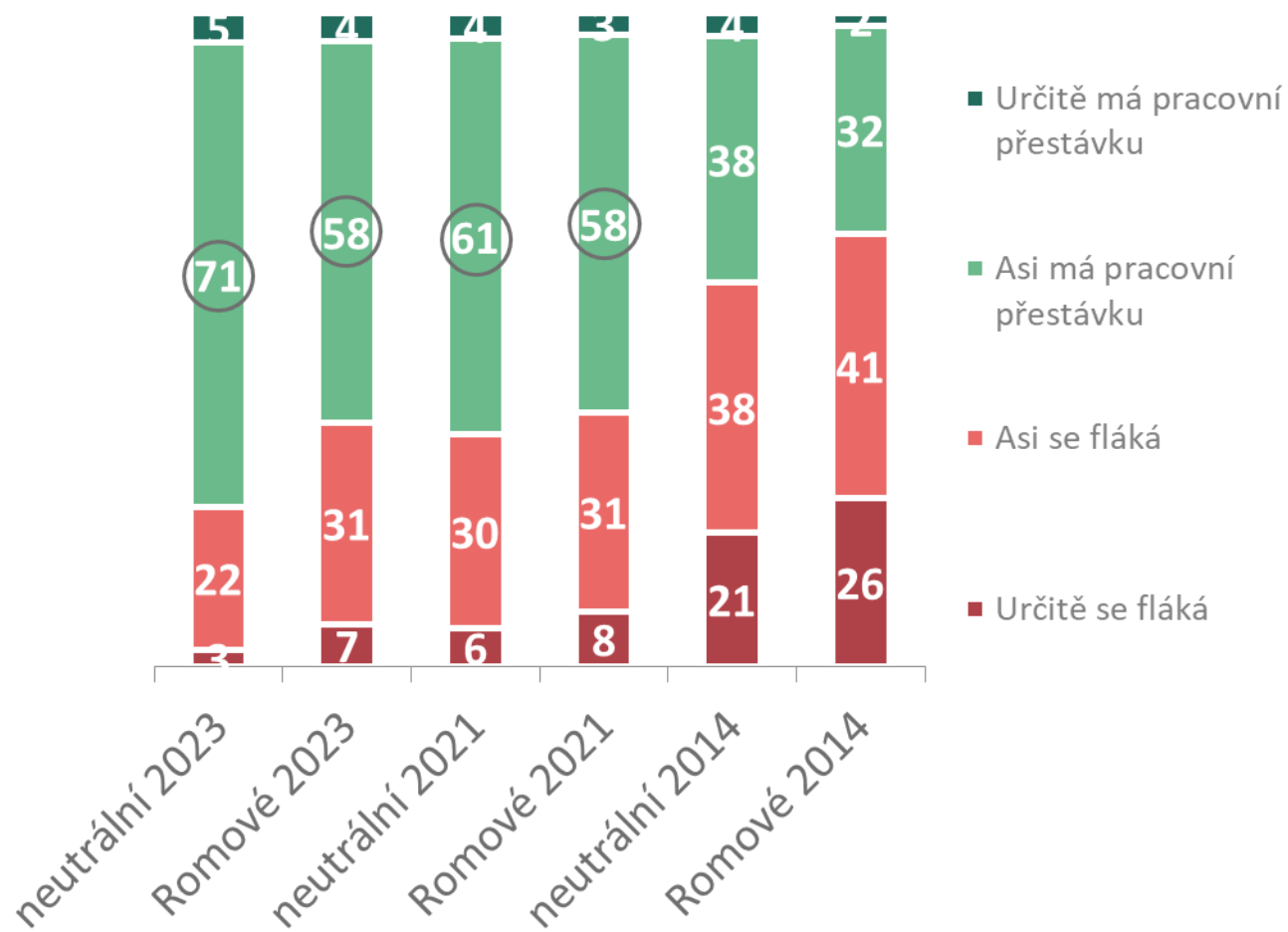

V01. Jak byste se cítil(a), kdybyste jel(a) autobusem a několik sedadel od Vás by se dva Romové /mladíci (14-15 let) nahlas bavili a pouštěli si hudbu z mobilu?

N neutrální 2023 = 520 ; N Romové 2023 = 491 ; N neutrální 2021 = 669 ; N Romové 2021 = 674 ; N neutrální 2014 = 488 ; N Romové 2014 = 512 ; graf zobrazuje údaje v %

Celkově je patrný trend snižování relativního množství těch, podle kterých je situace v nepořádku. Více méně stabilní zůstává rozdíl v množství těch, pro které je situace nepříjemná v případě romských cestujících oproti neutrálnímu vyjádření. Stále je též v případě etnicky zabarvené varianty patrný větší podíl těch, pro které je situace velmi nepříjemná.

Graf č.2: Experimentální otázka: Dělník u výkopu 2023 vs. 2021 vs. 2014

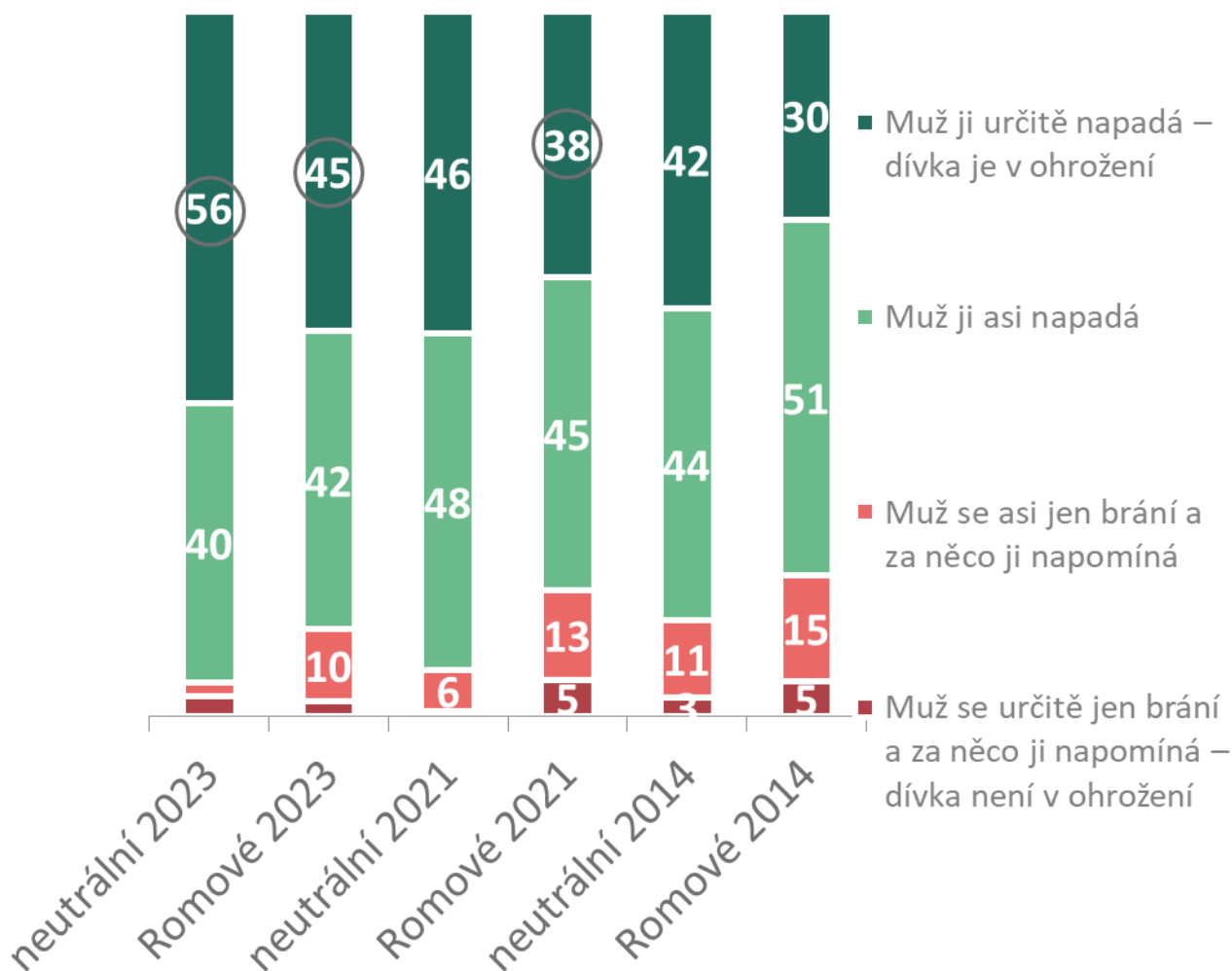

V02. Co byste si pomyslel(a), pokud byste procházel(a) / projížděl(a) kolem stavby a viděl(a) romského dělníka/ dělníka, jak sedí vedle výkopu a kouří?

N neutrální 2023 = 531 ; N Romové 2023 = 480 ; N neutrální 2021 = 661 ; N Romové 2021 = 682 ; N neutrální 2014 = 488 ; N Romové 2014 = 512 ; graf zobrazuje údaje v %

Zatímco v roce 2021 byl rozdíl mezi vnímáním situace vykreslené bez etnického zbarvení a s téměř nulový, nyní je značný. V neutrální variantě jsme naměřili výrazný pokles negativního hodnocení dělníků. V případě, kdy je dělníkem Rom, je hodnocení téměř totožně rozděleno v porovnní s rokem 2021. Zatímco u neutrálního vykreslení situace tedy vidíme setrvalý pokles míry negativního hodnocení situace od roku 2014, v případě romského dělníka úbytek negativního hodnocení ustal a vývoj postojů v tomto případě stagnuje.

Graf č.3: Experimentální otázka: Dívka, kterou fackuje postarší muž 2023 vs. 2021 vs. 2014

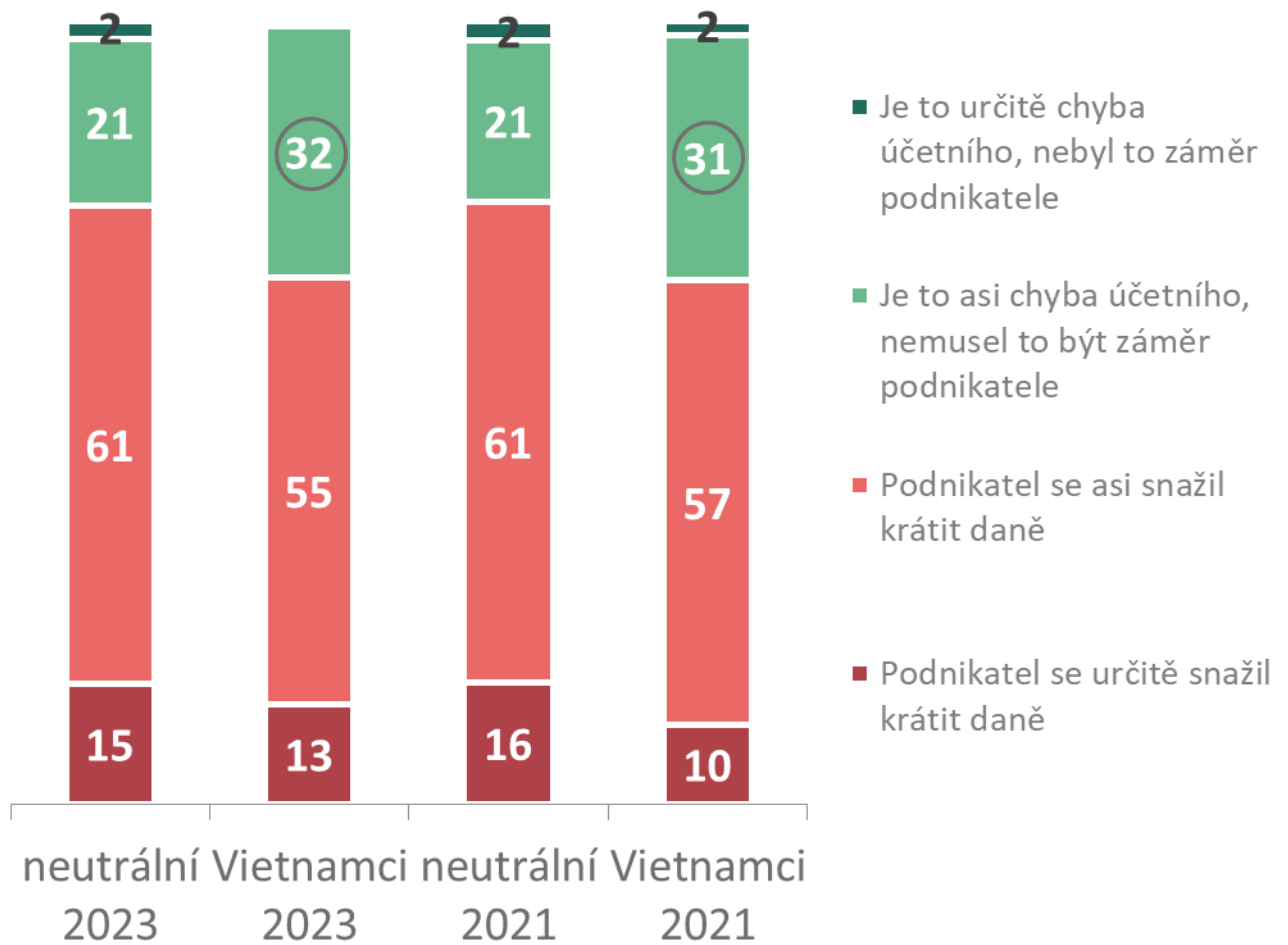

V03. Co by Vás jako první napadlo, pokud byste viděl(a) postaršího muže, jak fackuje na ulici zhruba 20letou romskou dívku/ dívku?

N neutrální 2023 = 516 ; N Romové 2023 = 495 ; N neutrální 2021 = 678 ; N Romové 2021 = 665 ; N neutrální 2014 = 488 ; N Romové 2014 = 512 ; graf zobrazuje údaje v %

Výsledky se v případě této hypotetické situace napříč vlnami výzkumu zásadně neliší, je ovšem patrný pozvolný narůstající trend v obhajobě pozice dívky. Tento trend je patrný jak u etnicky zabarvené varianty, tak u varianty etnicky neutrální. Výraznější je v neutrální variantě. Hypoteticky jde o zvyšující míru senzitivity v posuzování násilí na ženách. Je ovšem patrný i pokles těch, kteří obhajují pozici agresora v případě, kdy je uvedená dívka příslušnicí romského etnika. Od roku 2014 jde o pokles o 8 procentních bodů.

Graf č.4: Experimentální otázka: Vietnamský podnikatel a nesrovnalosti v DPH

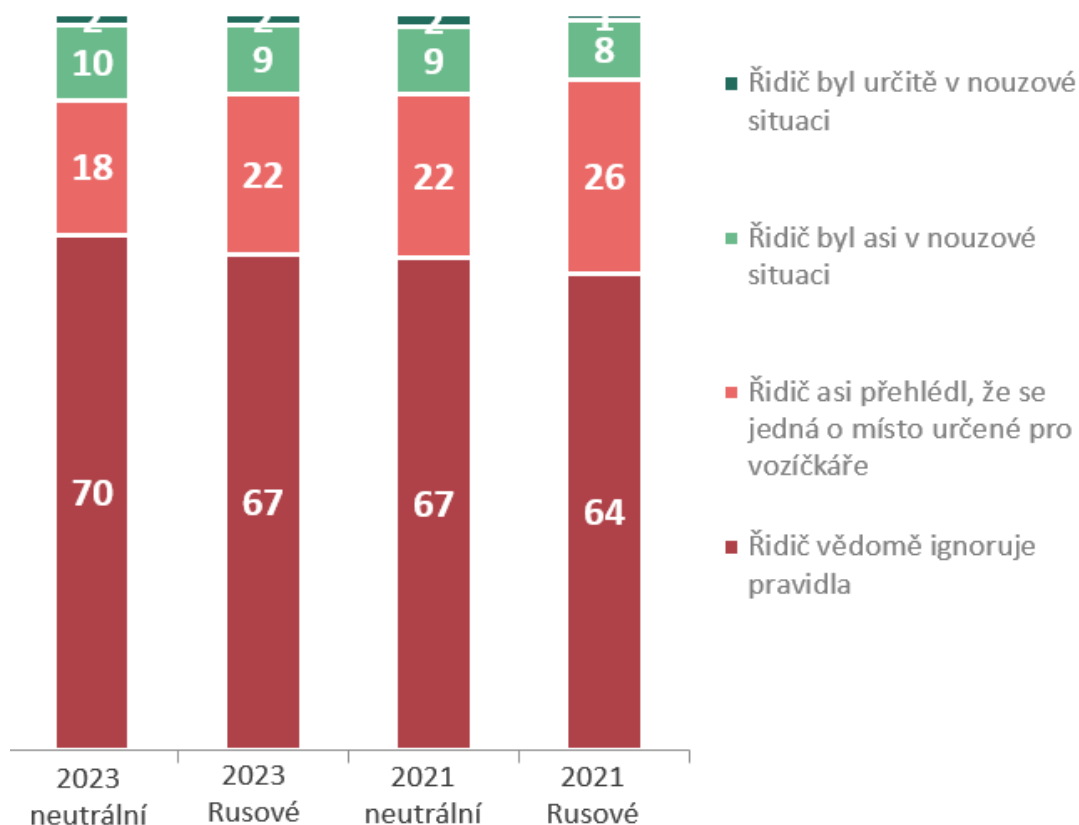

V04. Co byste si pomyslel(a), pokud byste si přečetl(a) o tom, že finanční úřad odhalil vietnamského podnikatele, který má velké nesrovnalosti v platbách DPH a hrozí mu pokuta?

N neutrální 2023 = 512 ; N Vietnamci 2023 = 499 ; N neutrální 2021 = 493 ; N Vietnamci 2021 = 515 ; graf zobrazuje údaje v %

V otázce podnikatele, kterému finanční úřad vyměřil pokutu, se respondenti nadále kloní spíše k tomu, že bylo pochybení podnikatelé záměrné, než že šlo o chybu účetního. Mezi roky 2021 a 2023 v hodnocení této situace nenastala téměř žádná změna. Nadále zůstává také vyšší míra podpory podnikatele v případě, že je vietnamské národnosti. Mírně horší hodnocení vietnamských podnikatelů zaznamenáváme u respondentů z obcí malého rozsahu (do 999 obyvatel). Je vhodné podotknout, že pozitivnější hodnocení vietnamských podnikatelů oproti neutrální variantě je statisticky signifikantní.

Graf č.5: Experimentální otázka: Drahé auto parkující na místě pro vozíčkáře

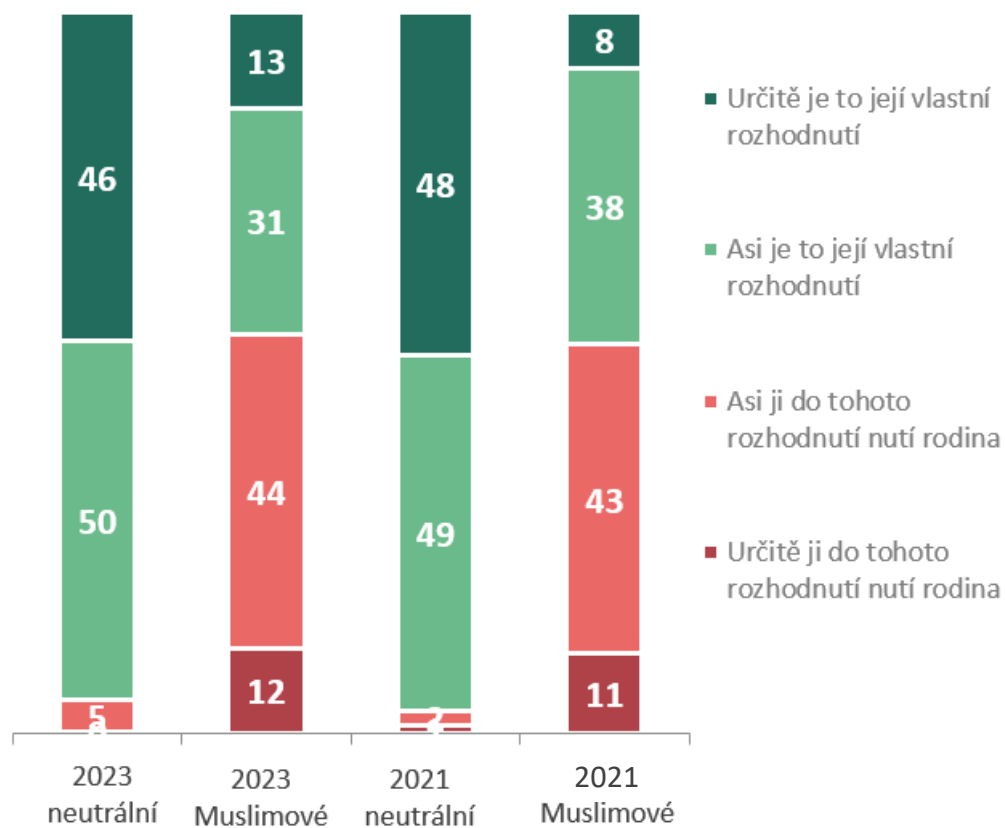
V05. Co by vás napadlo, pokud byste viděla drahé auto/drahé auto s ruskou poznávací značkou, zaparkované na parkovacím místě určeném pro vozíčkáře?

2023 N=1011, 2021 N = 1008; graf zobrazuje údaje v %

Situace, kdy drahé auto parkuje na místě pro vozíčkáře, je interpretována převážně negativně – tedy tak, že řidič vědomě ignoruje pravidla, popř. že přehlédl, že se jedná o místo určené pro vozíčkáře. Možnost, že by se řidič ocitl v nouzové situaci častěji připouštěly ženy než muži.

U varianty s ruskou poznávací značkou se objevil trend, že se vzůstajícím věkem respondenti častěji označovali možnost, že řidič vědomě ignoruje pravidla. U neutrální varianty se tento trend neobjevil.

Graf č.6: Experimentální otázka: 22letá dívka se vdává

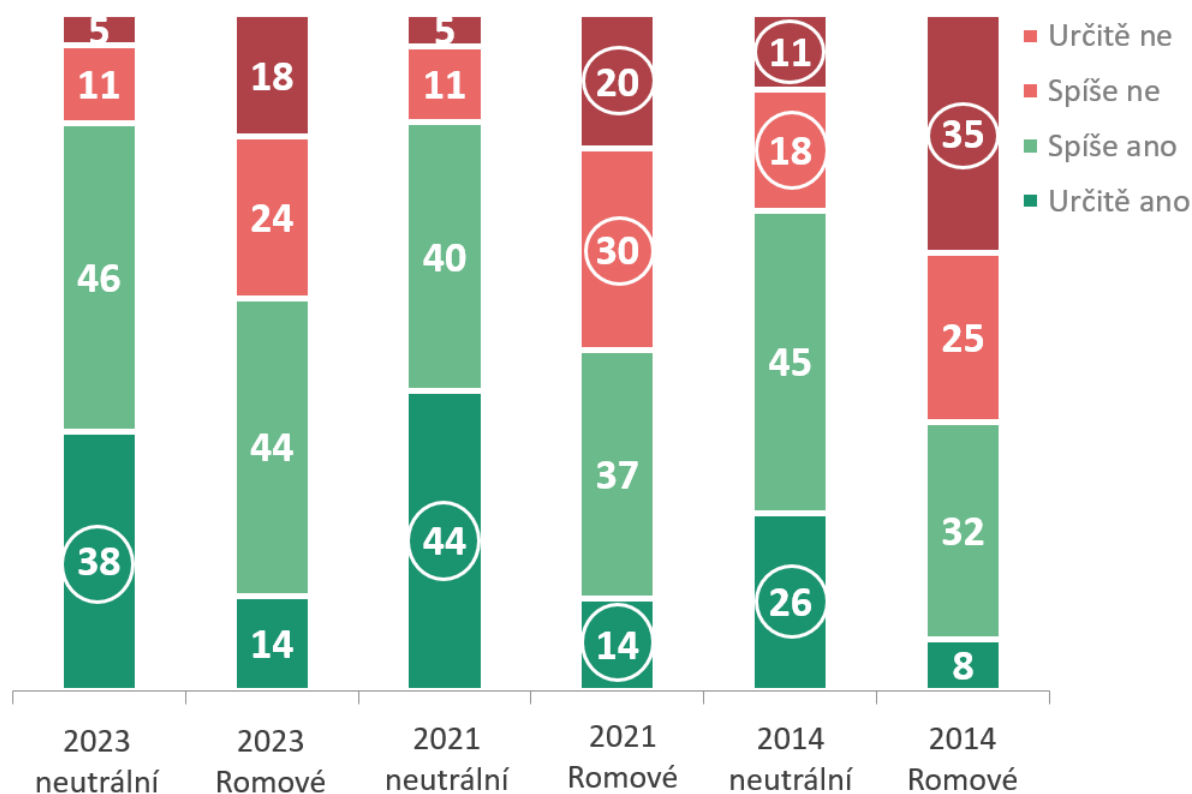

V06. Představte si, že ve vašem sousedství bydlí rodina/muslimská rodina, kde žije dcera, která se ve 22 letech bude vdávat a zanechá studia na vysoké škole. Co byste si pomyslel/a, kdybyste tuto informaci zjistila?

2023 N=1011, 2021 N = 1008; graf zobrazuje údaje v %

Ve srovnání s předchozím případem ostrře kontrastují reakce na situaci, kdy se 22letá dívka má vdát a zanechat studia. V případě, kdy není zmíněna víra rodiny dané dívky, předpokládá jen zlomek respondentů, že je dívka do daného kroku nucena rodinou, ale v situaci, kdy je zmíněna muslimská víra rodiny se více než polovina respondentů (54 %) domnívá, že je k danému kroku nucena rodinou.

Graf č.7: Experimentální otázka: Státní příspěvek pro matku, které se narodila trojčata

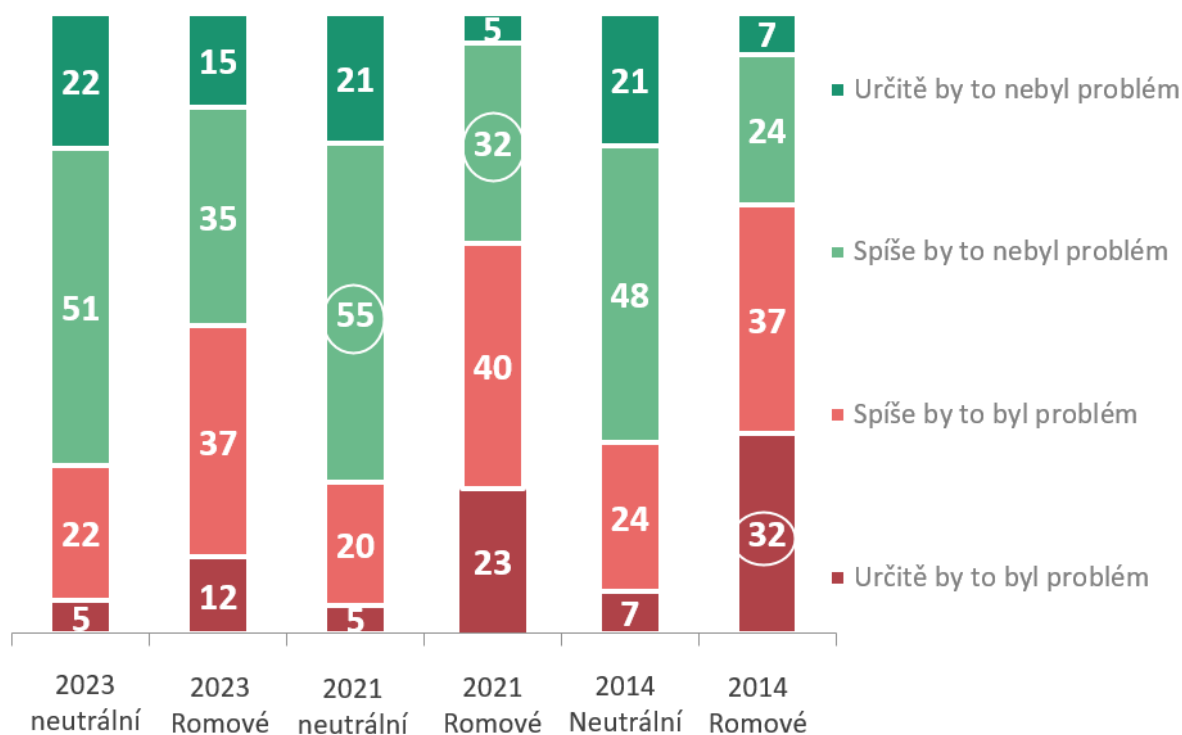

V07. Myslíte si, že romská matka s nízkými příjmy, které se narodila trojčata, si zaslouží jednorázový státní příspěvek ve výši dvou průměrných platů (cca 50 tisíc)?

N neutrální 2023 = 492, N Romové 2023 = 519, N neutrální 2021 = 665, N Romové 2021 = 678, N neutrální 2014 = 512, N Romové 2014 = 488 ; graf zobrazuje údaje v %

V bezpříznakové variantě došlo k poklesu respondentů, kteří by příspěvek určitě přiznali. Tato část respondentů se však jen přesunula do mírnější varianty odpovědi a příspěvek by spíše přiznávali. U varianty, které zmiňovala etnicitu matky dětí, se počet odpovědí, které jí přiznávaly příspěvek, snížil. Propad je však nižší než v předchozích vlnách výzkumu. Oproti roku 2021 klesl propad o 6 % a proti roku 2014 dokonce o 18 %.

Graf č.8: Experimentální otázka: Pronájem bytu velké rodině

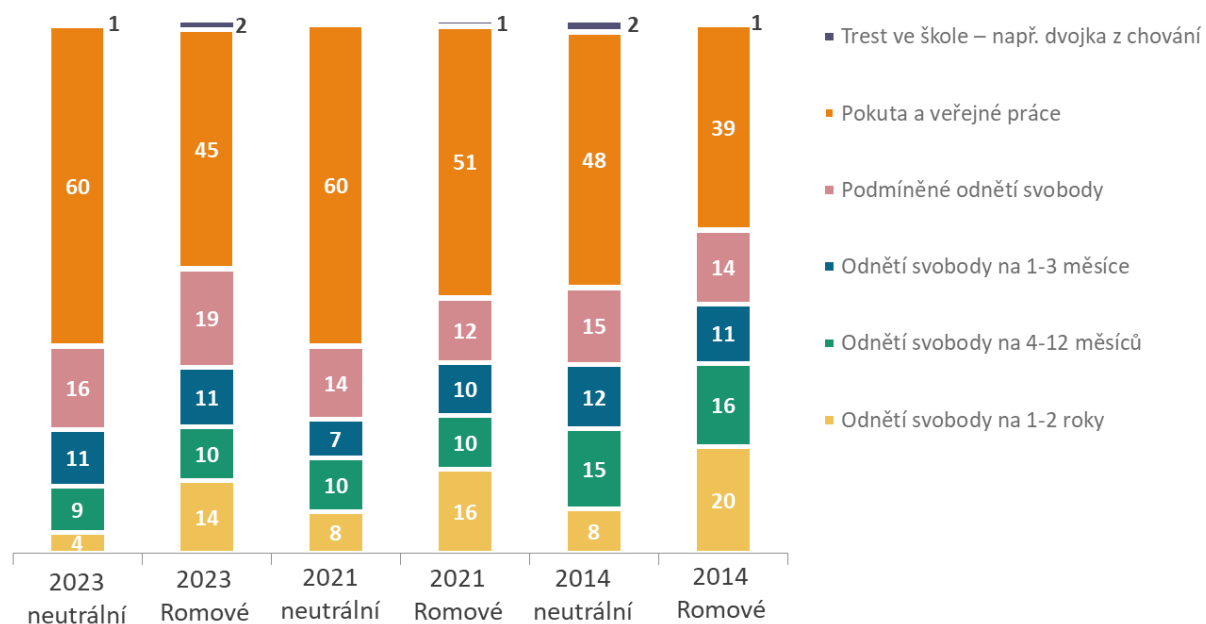
Představte si, že byste vy či vaše rodina pronajímali středně velký byt původně určený pro 3-4 člennou rodinu, a zavolal by vám člověk 35letý muž / žena jménem Anna Veselá / Filip Veselý / Dezider Balog / Erika Demeterová s tím, že by měl zájem byt pronajmout pro svou 5člennou rodinu.

N neutrální 2023 = 492 ; Romové 2023 = 519 ; neutrální 2021 = 665 ; N Romové 2021 = 678 ; N neutrální 2014 = 512 ; N Romové 2014 = 488 ; graf zobrazuje údaje v %

V této otázce bylo cílem zjistit, zda se mění ochota pronajmout byt větší rodině, než pro jakou je oficiálně určen, pokud se jedná o romskou rodinu, což naznačovalo typicky romské jméno osoby, která volá jako zájemce o byt (Dezider Balog/Erika Demeterová), v druhé variantě se pak jednalo o jméno typicky české (Anna Veselá / Filip Veselý).

U bezpříznakové varianty došlo k poklesu počtu respondentů, pro které by takový pronájem nebyl problémem, ale v příznakové variantě se potvrdil pokračující trend ústupu důležitosti etnicity v dané situaci. V letošním roce u příznakové varianty klesl počet respondentů, pro které by pronájem byl problémem o 12 % oproti roku 2021 a o 20 % oproti roku 2014.

Graf č.9: Experimentální otázka: Potrestání žáka, který vykradl trafikku

V09. Představte si, že 17letý chlapec / Rom vykrade trafikku. Jaký trest je podle vás adekvátní?

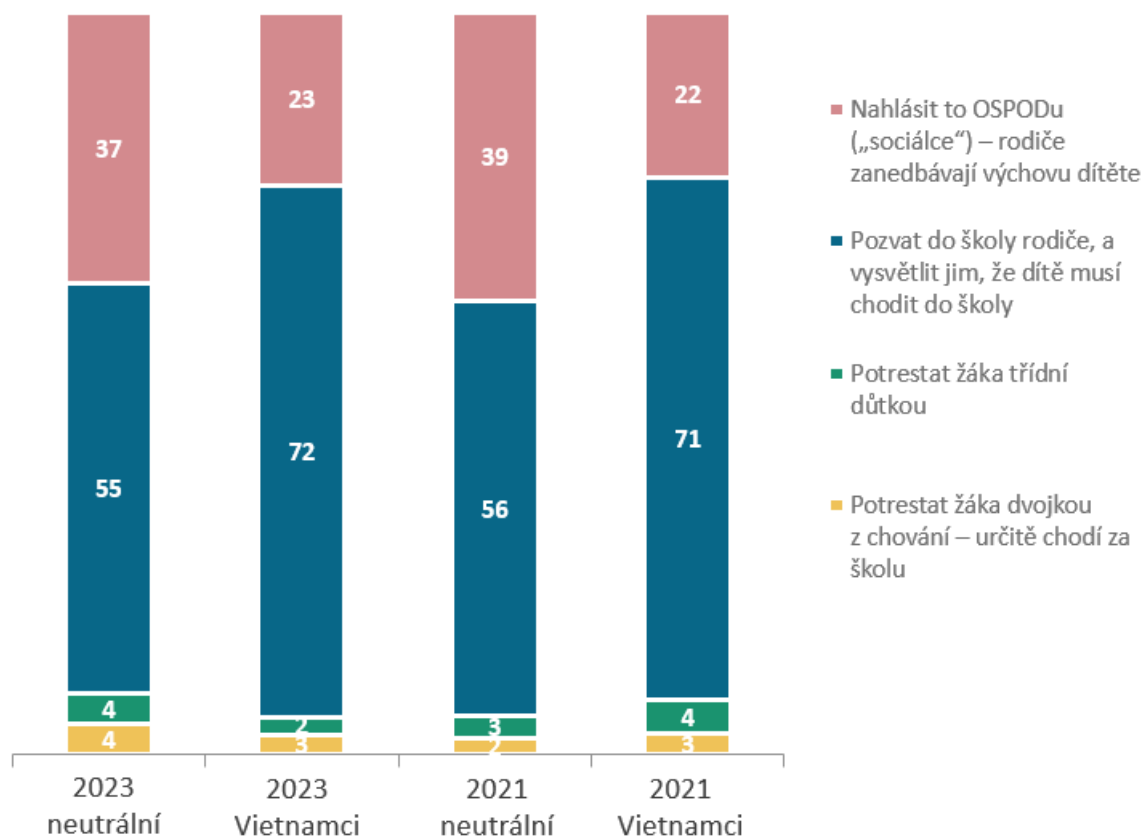
N neutrální 2023 = 509 ; Romové = 502 ; N neutrální 2021 = 672 ; N Romové 2021 = 671 ; N neutrální 2014 = 512 ; N Romové 2014 = 488 ; graf zobrazuje údaje v %

I v otázce na přiměřený trest pro nezletilého chlapce, který vykrade trafikku se ukazuje, že situace je hodnocena do jisté míry jinak v případě, kdy se jedná o romského chlapce.

Obecně by největší část lidí dala chlapci pouze trest pokuty a veřejných prací, nejmírnější trest v podobě např. dvojky z chování by naopak volilo jen minimum lidí. Ostatní 4 možnosti přísnějších trestů mají nižší zastoupení, respondenti jsou mezi ně „rozdrobeni“.

V porovnání mezi roky vidíme, že by letos respondenti Romského žáka potrestali přísněji, podobně jako tomu bylo v roce 2014. Trend, který naznačovaly výsledky z roku 2021 se tedy nepotvrdil.

Graf č.10: Experimentální otázka: Žák s 50 neomluvenými hodinami

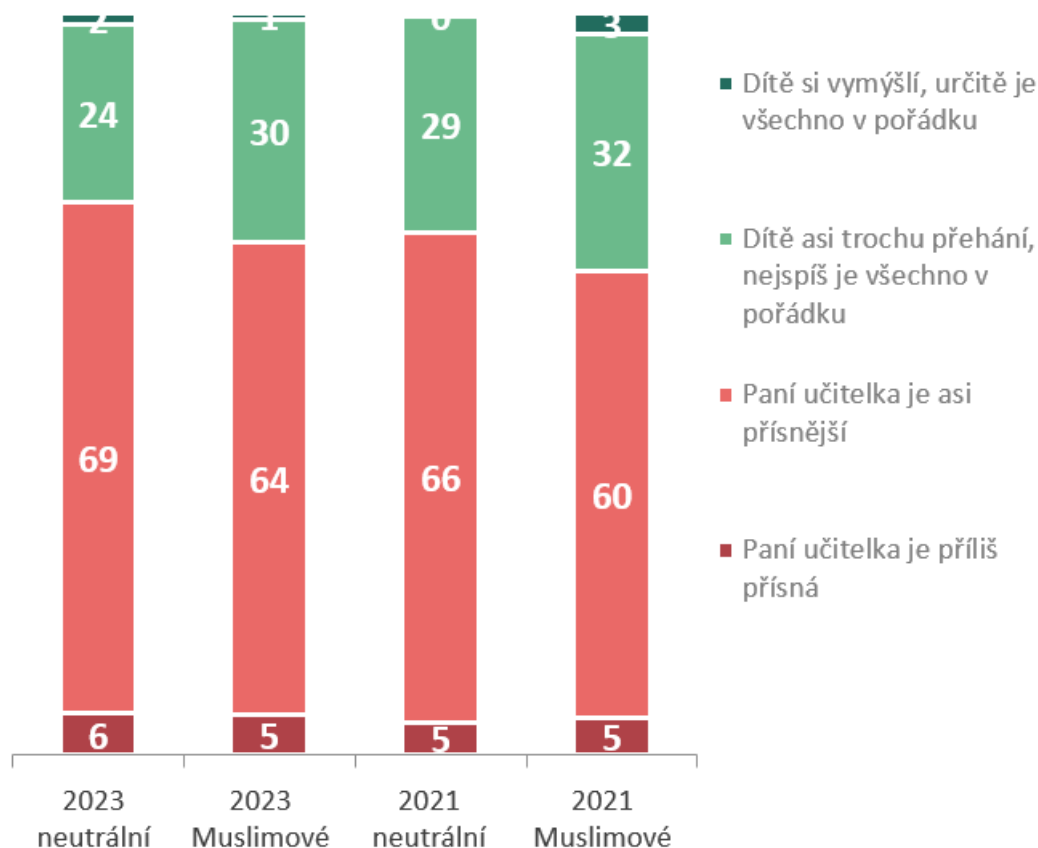
V10. Představte si, že žák/vietnamský žák má ve škole 50 neomluvených hodin, jak by to podle vás měla škola řešit?

Podle pořadí sloupců: N = 504, N = 507, N = 512, N = 496; graf zobrazuje údaje v %

Vysokou absenci žáka ve škole respondenti nevnímají jako prohřešek samotného žáka, ale jako situaci, kterou je nutné řešit s rodiči. U obou variant se častěji vyskytuje odpověď, že by do školy měli být pozváni rodiče, aby jim bylo vysvětleno, že dítě do školy musí docházet. Druhou nejčastější odpovědí je upozornění příslušného orgánu, v tomto případě OSPODu.

V této experimentální otázce se setkáváme s fenoménem větší benevolence k vietnamské národnosti menšině, kdy by jejich prohřešek nahlásilo autoritě o 14 % respondentů méně v bezpříznakové variantě. To může být způsobeno například tím, že tato situace je u vietnamské rodiny chápána jako méně závažná, ale také zde může docházet ke kulturním předsudkům nebo k předpokladu nevědomosti či neznalosti pravidel na základě příslušnosti k menšině.

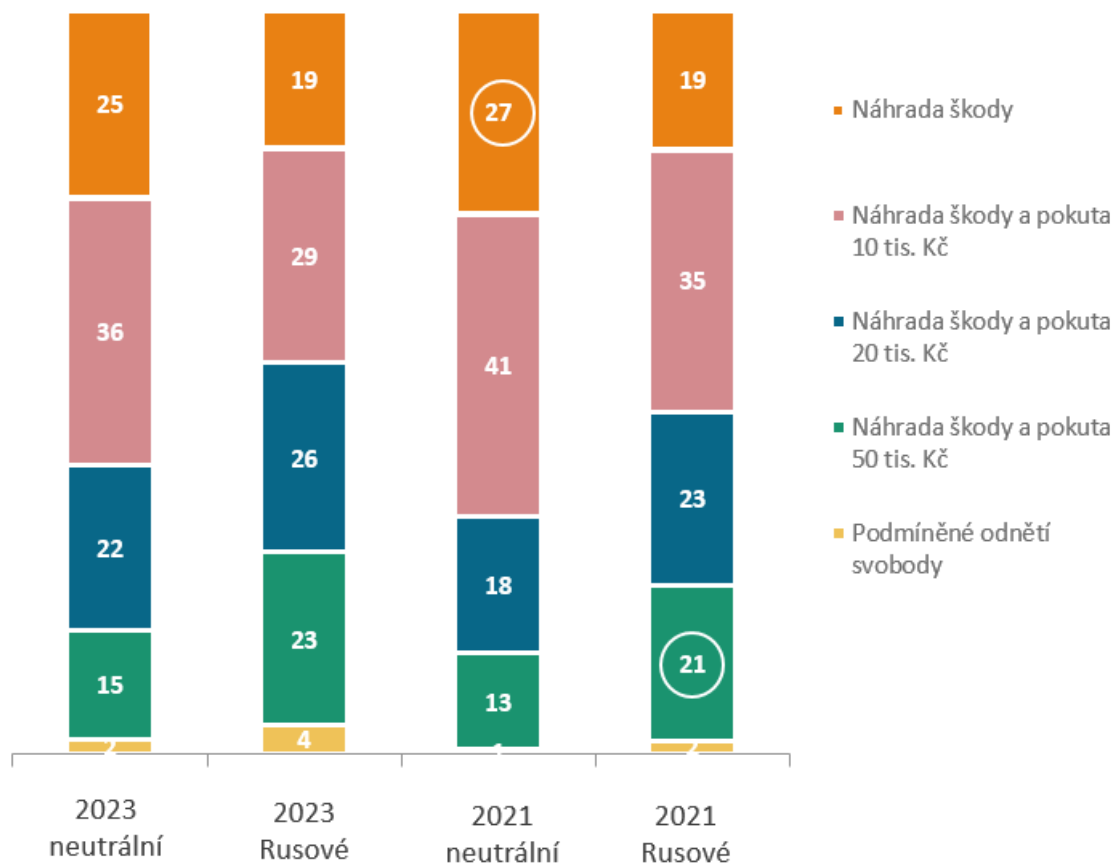
Graf č.11: Experimentální otázka: Konflikt dítěte s učitelkou

V10. Představte si, že žák/vietnamský žák má ve škole 50 neomluvených hodin, jak by to podle vás měla škola řešit?
Podle pořadí sloupců: N=529, N= 482, N= 504, N= 507, N = 512; graf zobrazuje údaje v %

V otázce na interpretaci situace, kdy si dítě, které chodí do školky, stěžuje na přílišnou přísnost učitelky, se potvrzuje, že více než 2/3 lidí mají tendenci dítěti věřit. Proti minulé vlně výzkumu se zvětšil rozdíl mezi příznakovou a bezpříznakovou variantou, kdy respondenti u příznakové varianty v menší míře věří dětem a spíše předpokládají, že přehánějí.

Graf č.12: Experimentální otázka: Parta mužů se popere v hospodě

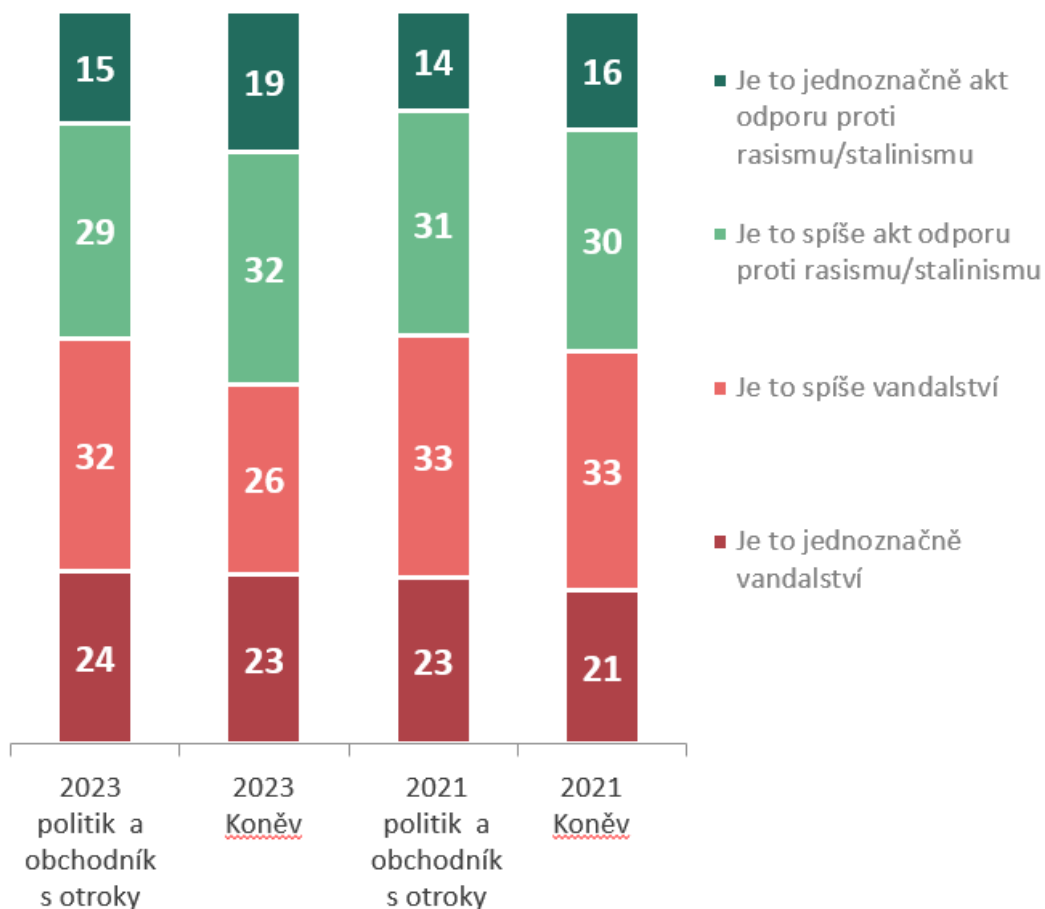
VI2. Představte si, že se parta mužů/parta Rusů v hospodě opije, poperou se a poškodí vybavení podniku. Jaký trest by podle vás byl adekvátní?

Podle pořadí sloupců: N= 513, N= 498, N = 498, N= 513; graf zobrazuje údaje v %

V hodnocení toho, jaký trest by měli dostat muži, kteří se poperou v hospodě a poškodí vybavení podniku, se potvrzují rozdíly mezi bezpříznakovou variantou a tím, pokud je specifikováno, že se jedná o partu Rusů.

Obecně lze říci, že respondenti v hodnocení této situace zpřísnili tresty, které považují za vhodné. Rozdíly mezi příznakovou a bezpříznakovou variantou se však v zásadě nezměnily oproti předchozí vlně.

Graf č.13: Experimentální otázka: Poškození sochy maršála Koněva vs. sochu politika a obchodníka s otroky z 18. století

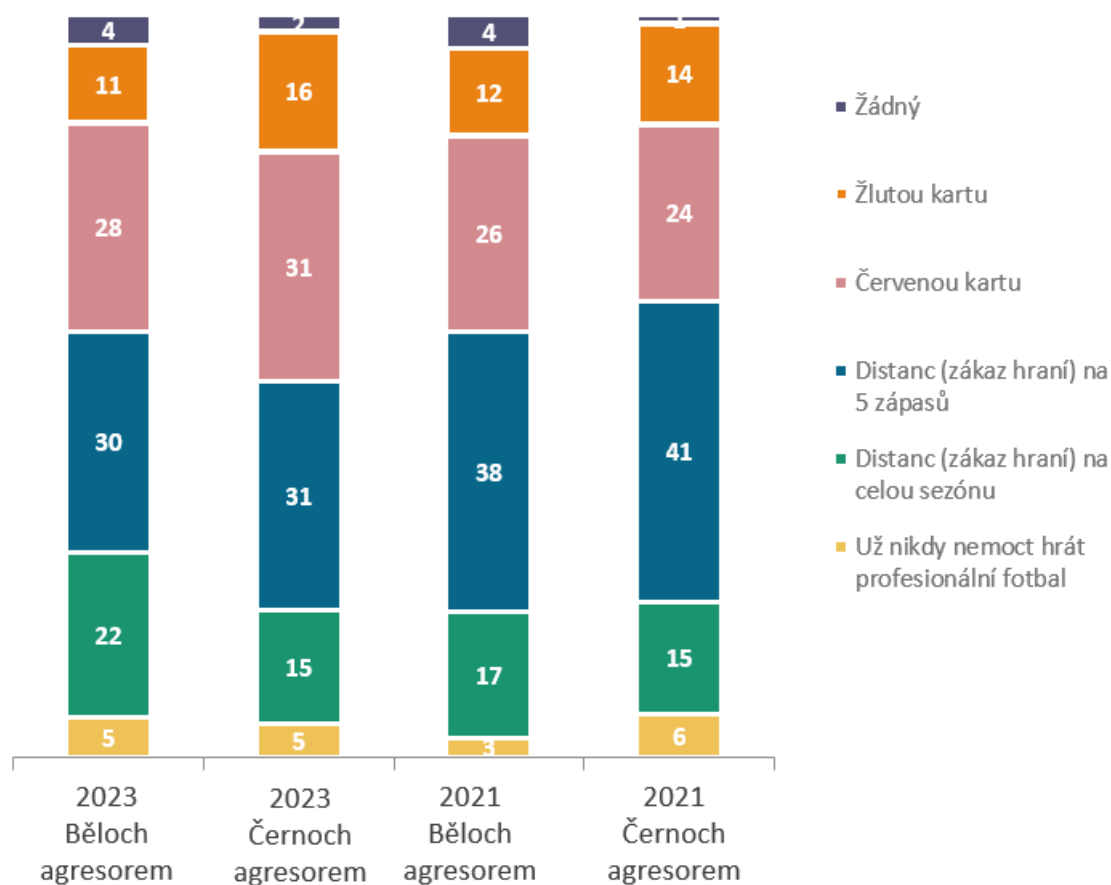
V13. Představte si, že se koná demonstrace a protestující během ní poškodí, např. pomalují, sochu politika a obchodníka s otroky z 18. století/sovětského maršála Koněva. Co byste si o takovém činu myslel/a?

Podle pořadí sloupců: N = 494, N = 517, N = 544, N = 464; graf zobrazuje údaje v %

U otázky na politicky motivované poškozování soch, inspirované událostmi posledních let, se začíná objevovat rozdíl mezi tím, co daná socha osoba v očích veřejnosti reprezentuje (v tomto případě to byl stalinismus a rasismus). Zatímco v předchozí vlně výzkumu byly rozdíly nepatrné, v současné vlně se ukazuje, že respondenti jsou více ochotni vnímat zničení sochy maršála Koněva jako akt odporu proti stalinismu, než tomu bylo dříve. U sochy politika a obchodníka s otroky k žádnému patrnému rozdílu mezi vlnami nedošlo.

Zničení sochy politika a obchodníka považují za vandalství nejvíce vysokoškoláci (67 %) zatímco zničení sochy maršála Koněva považují za vandalství nejvíce lidé se střední školou bez maturity (63 %).

Graf č.14: Experimentální otázka: Rasismus ve fotbale

V14.

Představte si, že při prvoligovém fotbalovém zápase dojde k tomu, že fotbalista bílé pleti uráží fotbalistu černé pleti slovy: „Ty negře, černá opice“/fotbalista černé pleti uráží fotbalistu bílé pleti „Ty jedna bílá svině“. Jaký trest by si takový fotbalista zasloužil?

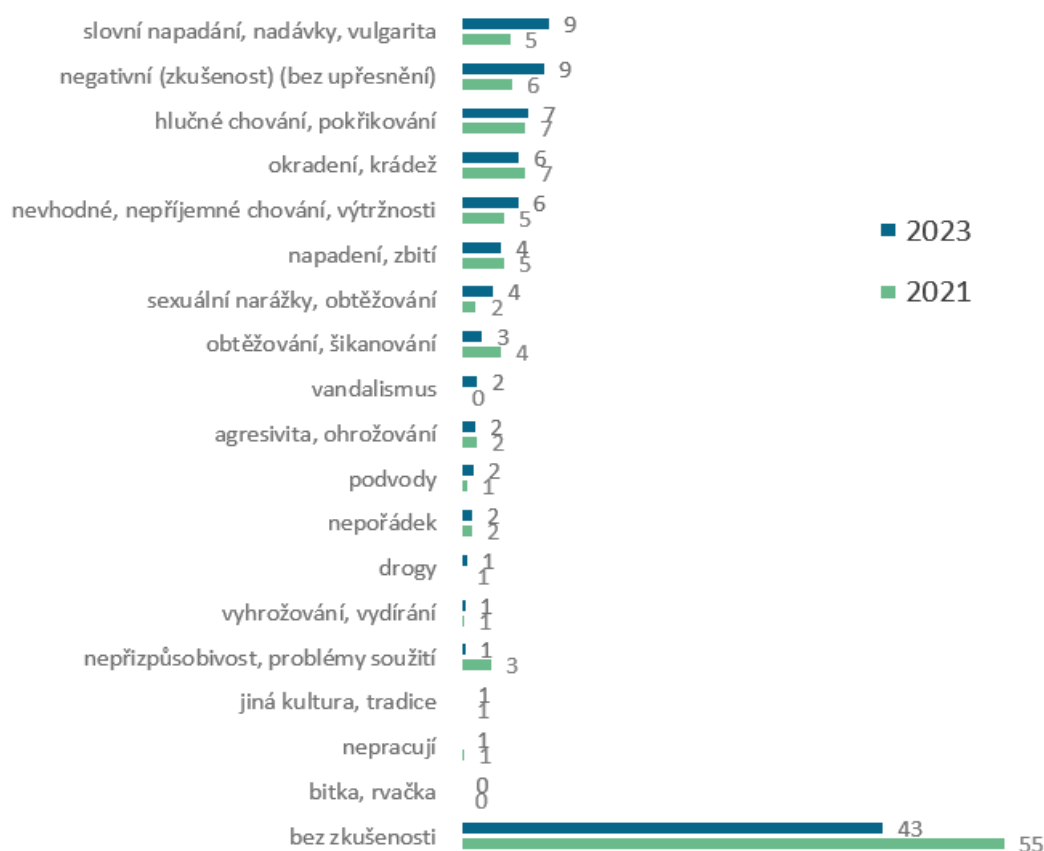
Podle pořadí sloupců: N = 488, N = 523, N = 484, N = 524; graf zobrazuje údaje v %

Fotbalistu, který při zápase použije vůči jinému hráči rasistické nadávky, by lidé nejčastěji potrestali zákazem hraní na 5 zápasů, červenou kartou či zákazem hraní na celou sezónu.

Nejpřísnější trest by oběma hráčům udělilo stejné procento respondentů, podobně jako dva nejmírnější tresty, kde jsou rozdíly zanedbatelné. Ve středním pásmu trestů jsou však respondenti přísnější na hráče bílé barvy pleti, což může naznačovat, že jeho prohřešek berou jako závažnější.

OSOBNÍ ZKUŠENOST

Graf č.15: Osobní negativní zkušenosti s příslušníky minorit

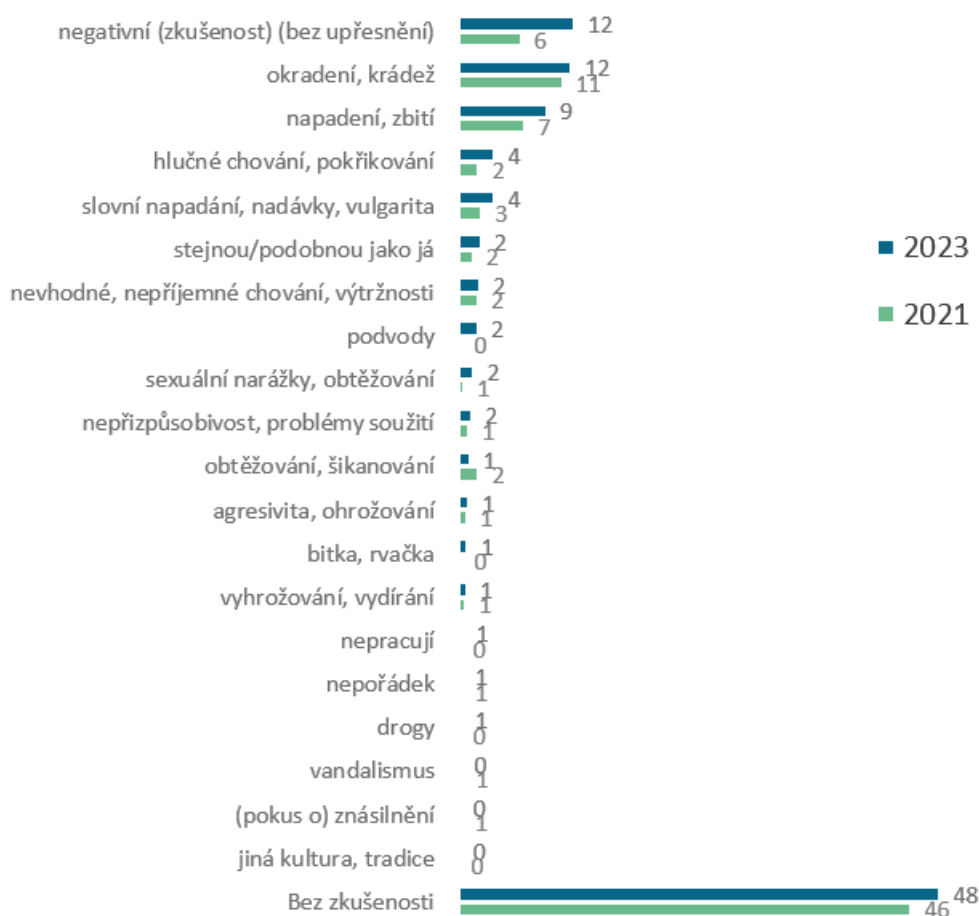

M6A. Máte Vy osobně osobní negativní zkušenost s příslušníkem nějaké menšiny? Pokud ano, popište jakou:

N 2023 = 1011, N 2021 = 1008, graf zobrazuje údaje v %

Osobní negativní zkušenost s příslušníkem nějaké minority udává více než polovina respondentů. Ti, kdo negativní zkušenost mají, udávají nejčastěji, že se jednalo o to, že byli slovně napadáni či vulgárně uráženi, o negativní zkušenost bez bližší specifikace, a dále, že se setkali s hlučným chováním či pokřikováním, zároveň se také setkali s krádežemi. 4 % udávají, že byli napadeni, či zbiti, podobný podíl má i zkušenost s výtržnostmi, či s obtěžováním a šikanou. Zmíněno bylo také sexuální obtěžování a narážky. Proti minulé vlně výzkumu klesl počet respondentů bez zkušenosti, ale naopak vzrostl počet slovních útoků. Zkušenosti se částečně liší genderově – ženy častěji slovní napadání (13,2 %) a také zkušenost se sexuálními narážkami a obtěžováním (7,8 %). Muži častěji udávají zkušenost s obecnou negativní zkušeností (11,8 %) a také s krádeží (7,3 %).

Graf č. 16: Zprostředkovaná negativní zkušenosti s příslušníky minorit

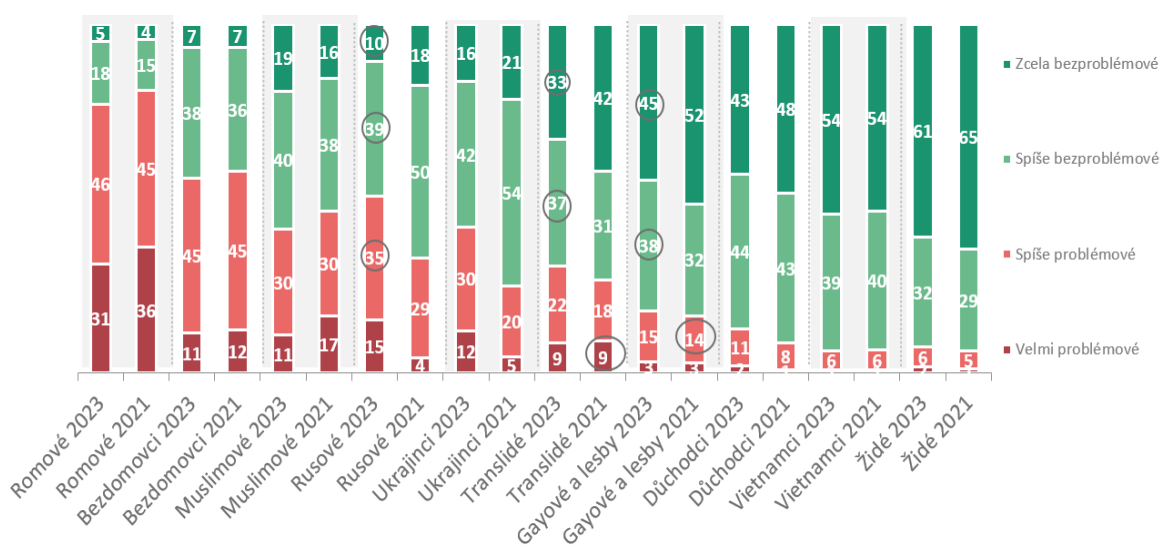

M6B. Má některý z Vašich známých osobní negativní zkušenost s příslušníkem nějaké menšiny? Pokud ano, popište jakou:
 N 2023 = 745, N 2021 = 1008; graf zobrazuje údaje v %

U zprostředkované zkušenosti vidíme cca o 5 % vyšší podíl těch, kteří žádnou zkušenost nemají. Změnilo se pořadí negativních zkušeností, kdy na prvním místě je obecná negativní zkušenost bez upřesnění shodně s krádeží a následně napadením. Změna pořadí je logická, protože závažné negativní zkušenosti jsou předávány častěji a většímu množství lidí. Lidé si také snadněji zapamatují a následně si vybaví, že někdo z jejich známých byl okraden či zbit příslušníkem národností menšiny než to, že někdo na někoho například pokřikoval.

SOUŽITÍ VĚTŠINOVÉ SPOLEČNOSTI S RŮZNÝMI SKUPINAMI

Graf č. 17: problémovost soužití s různými skupinami 2023 vs 2021 vs 2014

P01. Jak hodnotíte soužití většinové společnosti s následujícími skupinami?

N 2023= 1011, N 2021= 1343, N 2014 = 1000; graf zobrazuje údaje v %

Obecně je za nejproblematictější považováno soužití s Romy a bezdomovci více než 1/3 lidí pak považuje za problematické také soužití s Rusy a Ukrajinci a muslimy, menší část poté s LGBT lidmi – trans-lidmi a gayi a lesbami. Pouze minimálně jsou jako problematictí vnímáni důchodci (senioři), Vietnamci a Židé.

Hodnocení soužití s Romy můžeme v obecné rovině komparovat s výsledky nedávného výzkumu CVVM¹. Ten pokládal otázku vzorku reprezentativnímu na populaci ČR ve věku 15 a více let. Položená otázka byla téměř totožná s variantou zde prezentovaného výzkumu, a to: „Jak celkově hodnotíte soužití romské a neromské populace v České republice?“ Možnosti odpovědi byly ovšem odlišné, což patrně vedlo též k odlišnému výsledku šetření („velmi dobré, spíše dobré, spíše špatné, velmi špatné“ v případě CVVM, „zcela

¹ TUČEK, Milan. *Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben/květen 2023*. In: CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5669/f9/ov230707.pdf. [citováno 2023-11-07].

bezproblémové, spíše bezproblémové, spíše problémové a velmi problémové“ v případě Medianu). Dále je třeba uvést, že výzkum CVVM nabízel respondentům únikovou odpověď („nevím“), která jim v našem výzkumu nabídnuta nebyla. Podle výsledků citovaného průzkumu (CVVM) hodnotí soužití s romskou menšinou jako dobré 32 % plnoletých občanů. To je výrazně více než v našem průzkumu, který je ovšem zaměřený na část české populace ve věku 15 až 30 let. Důležité je uvést, že v našem výzkumu byla dotazována celá sada otázek k hodnocení soužití s menšinami. Respondenti tak odpovídali v relaci k hodnocení soužití s jinými minoritami. Výzkum realizovaný agenturou Median ve spolupráci se zástupci MMR se také opírá o početnější vzorek (N=1011) než CVVM (N=834) a vychází z jiné metody sběru dat (on-line dotazník v případě Medianu, osobní dotazování v případě CVVM). Obě skutečnosti by nicméně při dodržení náležité úrovně výzkumného postupu neměly mít zásadní vliv na výsledek výzkumu. Rozdíl mezi výzkumy je tak pravděpodobně částečně dán odlišnými postoji mladších generací (15-30 let) vůči Romům v porovnání s celkovou populací lidí starších 14 let. Roli jistě hraje též zmíněné položení otázky v souvislosti s baterií hodnocení soužití s dalšími minoritami. Zejména jde ale o rozdíl způsobený jiným zněním možností odpovědí.

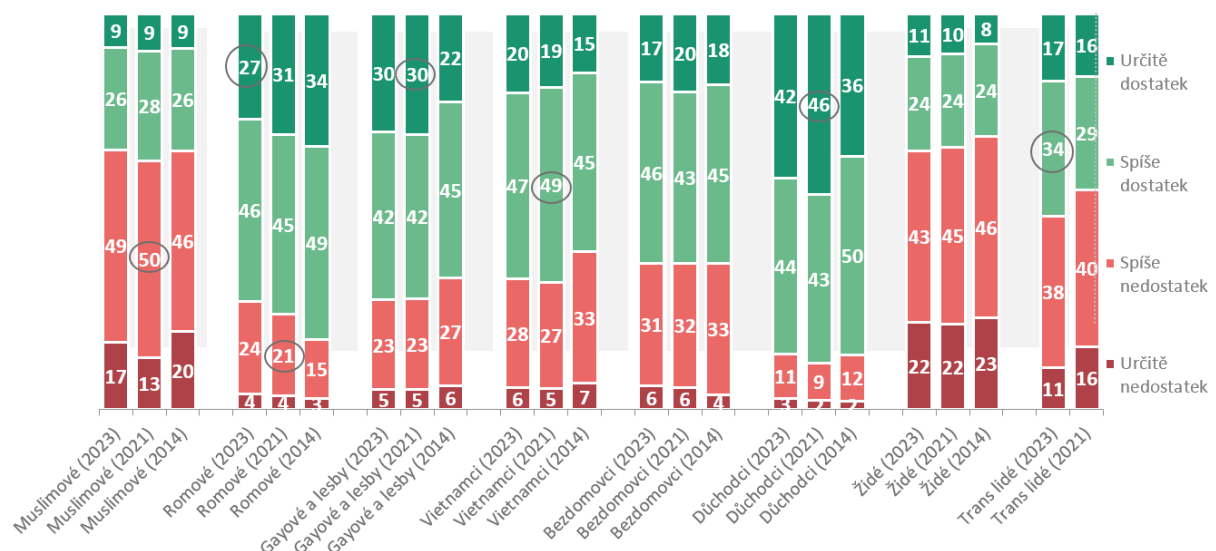
Ke komparaci s aktuálním výzkumem CVVM je také vhodné dodat, že zatímco v širší populaci (CVVM) je soužití hodnoceno jako velmi dobré pouze 1 % respondentů, v populaci 15-30 let (Median) je zcela bezproblémové podle 5 %. Na druhou stranu jako velmi špatné hodnotí v širší populaci (CVVM) soužití s Romy 15 % lidí, zatímco ve výseku populace 15-30 let (Median) je jako velmi problémové hodnotí 31 %.

Soužití většinové populace s menšinami se vyvíjí různě v závislosti na to, o jakou menšinu se jedná. Zatím co soužití s Romy a muslimy je podle názoru respondentů stále méně problematické, tak soužití s Rusy a Ukrajinci se zhoršuje. Stabilními skupinami zůstávají téměř beze změny Vietnamci, důchodci a Židé, kde téměř nedošlo ke změnám. Podle respondentů také vzrostla problematičnost soužití s gayi a lesbami i trans lidmi. Z jednoho úhlu pohledu to může být způsobeno tím, že tyto skupiny lidí jsou stále častěji vidět a jsou slyšet jejich požadavky na např. manželství pro všechny. Na druhou stranu může být mírně zvýšená

problematicnost způsobená tím, že se jim jejich práv nedostává, a proto jejich soužití s většinou hodnotí respondenti jako více problematické než v minulých vlnách.

Ženy mírně problematičtěji hodnotí soužití s Romy, muslimy a Ukrajinci. Naopak méně problematicky poté hodnotí gaye, lesby a trans-lidi. Soužití s Romy následně jako více problematické hodnotí středoškoláci s maturitou (81,2 %) a vysokoškoláci (80 %), oproti lidem bez maturity (69,1 %) a lidem se ZŠ vzděláním (76 %). Problematicky hodnotí lidé se středoškolským vzděláním bez maturity soužití s Ukrajinci (55,6 %), pravděpodobně proto, že pro ně mohou představovat konkurenci na trhu práce. Vysokoškoláci toto soužití hodnotí problematicky podstatně méně (34 %). Soužití s gayi, lesbami a trans lidmi nejvíce jako problémové hodnotí lidé se základním vzděláním (24,7 % a 38,3 %).

Graf č. 18: hodnocení dostatku informací o životě skupin v ČR 2023 vs 2021 vs 2014

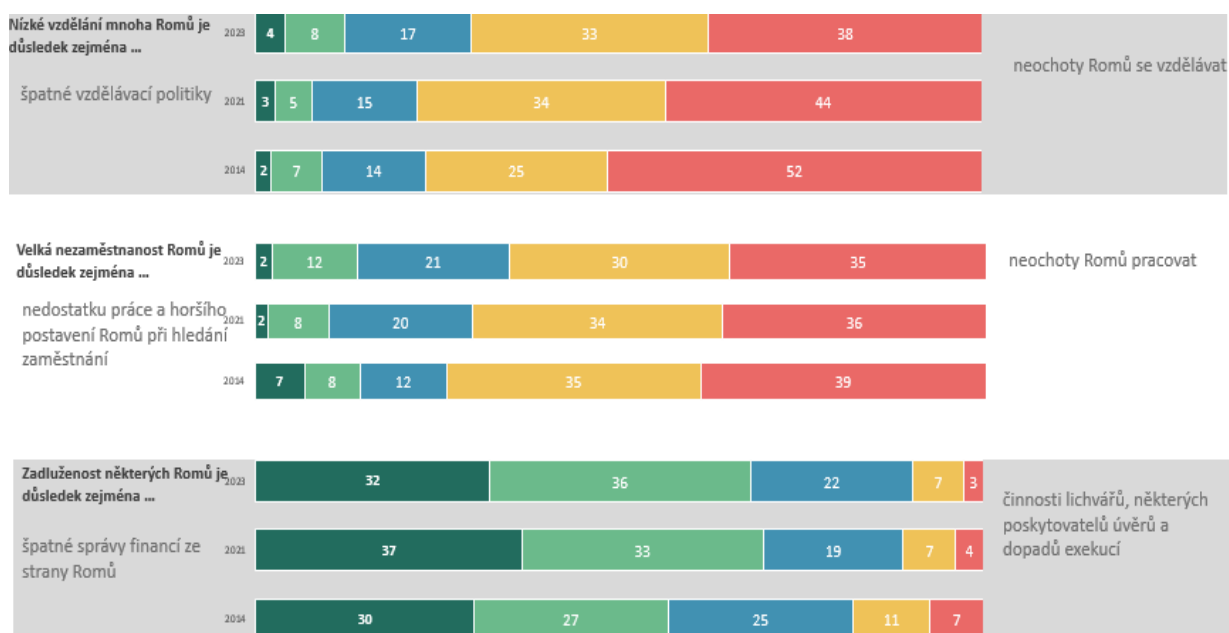
P02. Kolik máte informací o následujících skupinách a jejich životě v ČR?

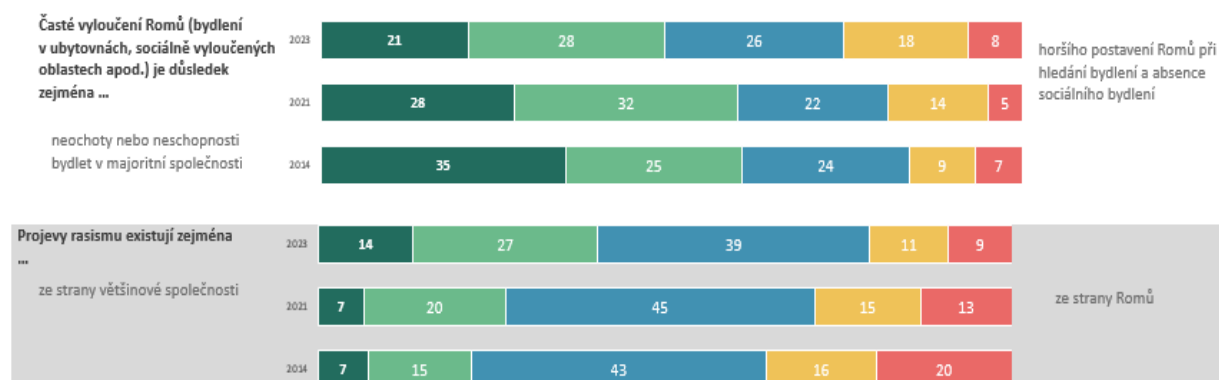
N 2023 = 1011; N 2021= 1008; N 2014 = 1000; graf zobrazuje údaje v %

Obecně v informovanosti o životech minorit nedošlo k žádným podstatným změnám. Lidé nejvíce postrádají informace o životě v ČR u náboženských skupin, tedy Židů a muslimů. Dále jsou to Rusové a trans-lidé a s mezerou za těmito skupinami Ukrajinci, bezdomovci, Vietnamci, gayové a lesby, Romové a nejmenšímu podílu lidí chybí informace o životě důchodců (seniorů).

V tomto ohledu je zajímavé srovnat, že u dvou skupin, u nichž bylo soužití chápáno jako ve velké míře problematické, mají lidé zároveň většinově pocit, že o jejich životě mají dostatek informací – to se týká bezdomovců a Romů. U další skupiny, s níž bylo soužití hodnoceno jako problematické, a sice muslimů, naopak respondenti většinově přiznávají, že dostatek informací nemají. Zajímavá je také situace u Židů, s nimiž bylo soužití hodnoceno jako nejméně problematické, a zároveň většina lidí říká, že nemá o jejich životě v ČR dostatek informací.

Graf č. 19: stereotypy ve vnímání Romů v hlavních cílových skupinách

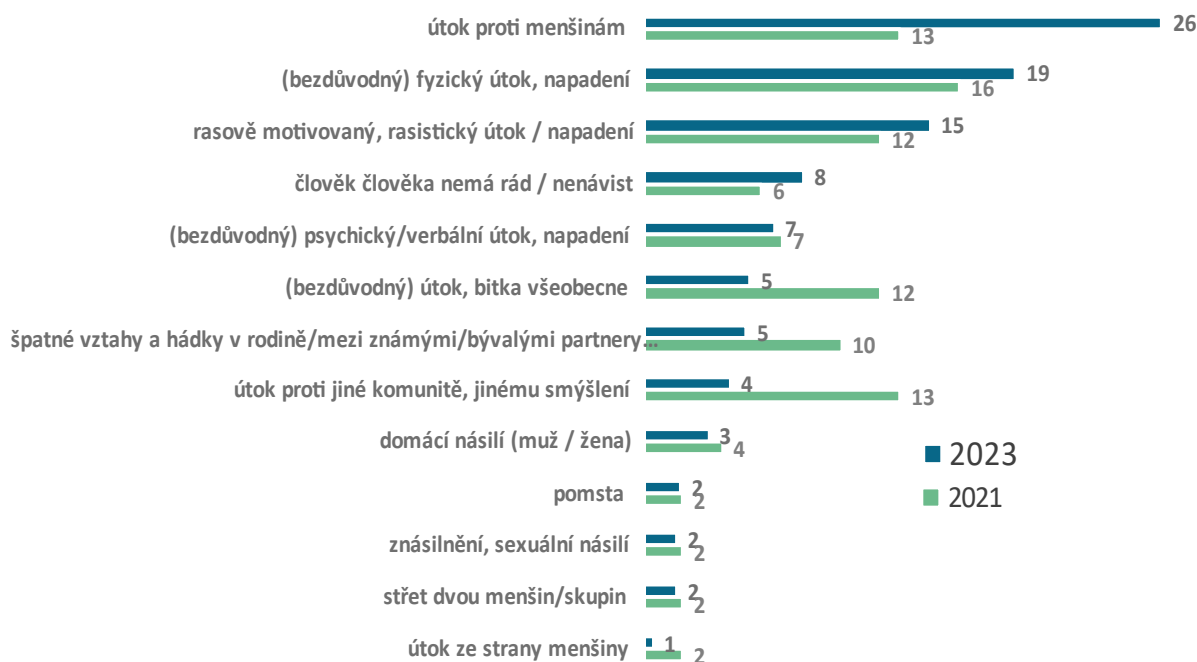

P04A. Nízké vzdělání mnoha Romů je důsledek zejména ... P04B. Velká nezaměstnanost Romů je důsledek zejména ...
P04C. Zadluženost některých Romů je důsledek zejména ... P04D. Časté vyloučení Romů (bydlení v ubytovnách, sociálně vyloučených oblastech apod.) je důsledek zejména ... P04E. Projevy rasismu existují zejména ...
N 2023 = 1011, N 2021 = 1155, N 2014 = 918; (pouze ti, kdo nehodnotili soužití s Romy jako zcela bezproblémové); graf zobrazuje údaje v %

Ve srovnání s předchozími roky vidíme dva trendy. Na jedné straně je stále přísněji hodnocena domnělá neochota Romů se vzdělávat a pracovat, ale na druhé straně většinová společnost stále více souhlasí s tvrzením, že projevy rasismu existují a vycházejí z majoritní části české společnosti a zhoršeným postavením Romů při hledání bydlení. Tato tvrzení jsou v zájmenem kontrastu a jsou ještě zvláštnější s vědomím odesílání romských žáků do zvláštních škol.

CO JE A CO NENÍ NÁSILÍ Z NENÁVISTI

Graf č. 20: Asociace – násilí z nenávisti rok 2023 versus 2021

M7. Představte si, že by Vám kamarád(ka) či známý/á řekl(a), že byl(a) svědkem násilí z nenávisti. Co byste si pod tím představil(a)?

2023 N = 896, 2021 N = 1008; graf zobrazuje údaje v %

Za dva roky se poměrně výrazně posunulo vnímání násilí mezi mladšími ročníky v Česku. Hlavním trendem je jednoznačně posun k tomu, že si pojem násilí lidé nejčastěji představují jako útok na určitou menšinu. Jak můžeme vidět z grafu č. 29, pokud by respondenti uslyšeli od známého, že byl svědkem násilí, 26 % z nich by si představilo, že se jedná o útok proti menšině. Přitom ještě v roce 2021 by takto situaci hodnotilo pouze 13 % respondentů. V šetření z roku 2021 se nejvíce respondentů přiklápělo k obecnému hodnocení, že by se pravděpodobně jednalo o (bezdůvodný) fyzický útok. V letošním roce naopak vidíme větší asociaci s napadením určité menšiny.

Stejně tak více lidí sdílí oproti roku 2021 představu v případě doslechu o násilí, že mělo napadení rasistický podtext nebo že člověk jednal z nenávisti. Na straně druhé lidé v roce 2021 daleko více uváděli, že by si v případě vyprávění od známého představili útok proti jiné

komunitě či jinému smýšlení. Podobně byla v roce 2021 častěji sdílena představa o tom, že došlo k hádce v rodině a mezi známými.

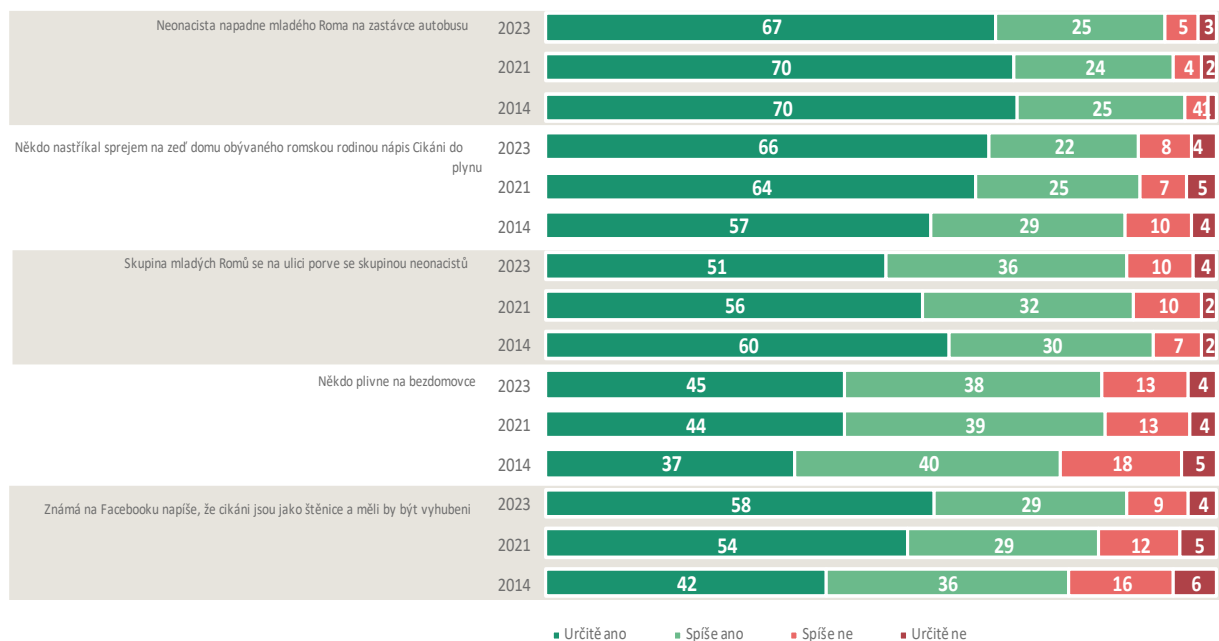
V letošním roce můžeme rozdíly v asociacích mezi skupinami především u vzdělání. Lidé s vysokoškolským vzděláním častěji uvádí, že by si představili napadení menšiny (30 %) a rasově motivovaný útok (23 %). Lidé se základním vzděláním naopak uvádí, že by si představili bezdůvodný fyzický útok či napadení.

V případě odpovědí u pohlaví, nemůžeme v tomto roce mezi muži a ženami vidět podstatnější rozdíl.

V největší míře jsou za násilí z nenávisti považovány činy jako napadení Roma neonacistou, postříkání domu, kde bydlí Romové rasistickým nápisem, rvačka Romů s neonacisty či pomalování bistra s kebabem proti-muslimským nápisem. Poměrně jednoznačně jsou však hodnoceny také akty jako plivnutí na bezdomovce, rasistická protiromská vyjádření na Facebooku, či pokud někdo strhne Muslimce z hlavy šátek.

Téměř u všech položek platí, že je za násilí z nenávisti považuje větší podíl žen než mužů. Možným vysvětlením je, že více vnímají společenskou nebezpečnost těchto činů, a tak mají tendenci je označit za násilí z nenávisti. Podobný rozdíl vidíme také u části položek mezi lidmi ve věku 15-18 let a 27-30 let, kdy má právě nejmladší část respondentů tendenci dané akty častěji označit jako násilí z nenávisti – to lze vysvětlit tím, že na jednu stranu mají pravděpodobně nižší právní povědomí, na druhou stranu mají však silnější tendenci dát najevo, že jim takové chování nepřípadá v pořádku. Dle vzdělání si pak můžeme povšimnout zejména toho, že vysokoškoláci mají nuancovanější pohled, a tedy v menší míře označují násilí z nenávisti položky, které jim reálně nejsou (Rus ukradne kolegovi v práci mobilní telefon, Rom napadne a okrade taxikáře).

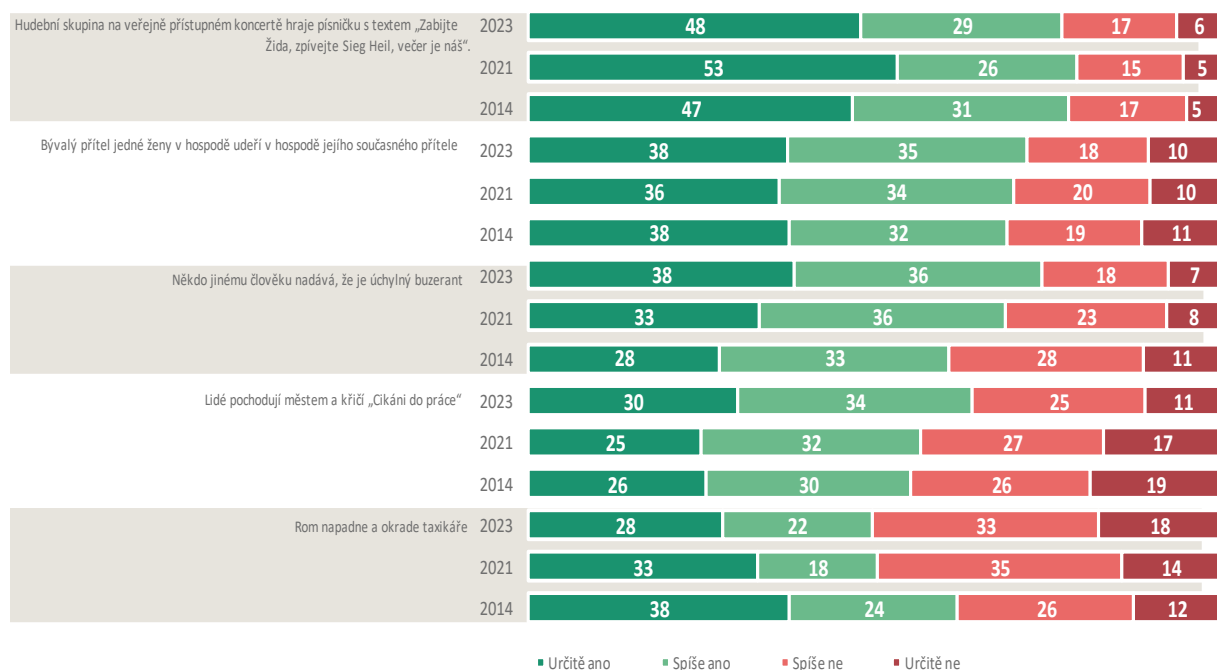
Graf č. 21: Co je a co není násilí z nenávisti v rámci etap (2023, 2021 a 2014)

M8. Je podle vás projevem násilí z nenávisti, když ...

2023 N = 1011, 2021 N = 1343, 2014 N = 1000; graf zobrazuje údaje v %

Graf č. 22: Co je a co není násilí z nenávisli v rámci etap (2023, 2021 a 2014)

M8. Je podle vás projevem násilí z nenávisli, když ...

2023 N = 1011, 2021 N = 1343, 2014 N = 1000; graf zobrazuje údaje v %

Oproti předchozím dvěma šetřením je možné vidět nárůst vnímání nenávisli, i když nutně nedojde k fyzickému útoku. Ať se jedná o pokřiky na ulici či příspěvky na sociálních sítích, oproti letům 2014 a 2021 můžeme zaznamenat nárůst mínění, že se již jedná o projev nenávisli. Posun je zřejmý v případě, pokud by lidé na ulici pochodující městem pořvávali „Cikáni do práce“. Zatímco v roce 2014 by tento případ za projev nenávisli označilo 56 % respondentů, v roce 2023 již 64 % respondentů. Podobně je na tom nárůst označení nenávisli v případě, že by někdo na sociálních sítích sdílel příspěvek, že „cikáni jsou jako štěnice a měli by být vyhubeni“. V roce 2014 by jej za projev nenávisli označilo 78 % dotázaných, v letošním roce již 87 %.

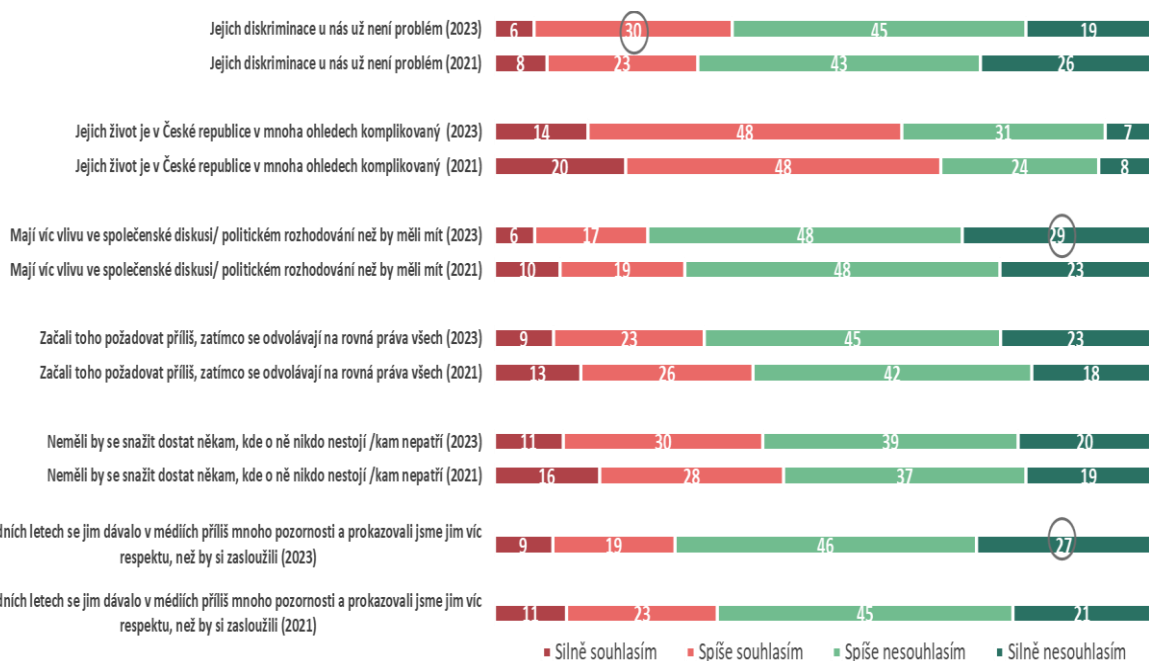
Stejně tak registrujeme vyšší míru citlivosti vůči nadávkám směrem k sexuálním menšinám. V roce 2014 označilo nadávku vůči druhý osobě, že „je úchylný buzerant“ jako projev nenávisli 61 % respondentů, v roce 2021 již 69 % a v letošním roce by takto hodnotilo 74 % dotázaných.

VNÍMÁNÍ MENŠIN – ZAČLENĚNÍ

Sadou šesti výroků jsme zjišťovali aktuální postoje k různým etnickým menšinám. Respondenti se u každého z nich umísťovali do škály podle míry souhlasu, resp. nesouhlasu. Výroky 1 a 2 až 6 indikují spíše negativní hodnocení menšiny, výrok 2 naopak indikuje soucitný postoj. Obecně platí, že si většina mladších lidí myslí, že téměř všechny skupiny kromě Vietnamců mají u nás v Česku v mnoha ohledech komplikovaný život. Konstantně si to lidé myslí hlavně u LGTB komunity, muslimů, ale nově i Rusů a Ukrajinců. Zde asi vidíme největší změnu oproti předminulému šetření, kde vidíme nárůst tohoto názoru mezi respondenty. Na straně druhé však větší část začala sdílet názory, že jak Ukrajinci a Rusové dostávají v médiích více pozornosti, než si skutečně zaslouží.

Rozdíly mezi ženami a muži se liší napříč jednotlivými skupinami. Příkladem u muslimů zaznamenáváme častější souhlas s negativně laděnými výroky u mužů, ovšem v případě Romů považují jejich život v České republice méně často za komplikovaný naopak ženy.

Graf č. 23: Modern racism scale muslimové

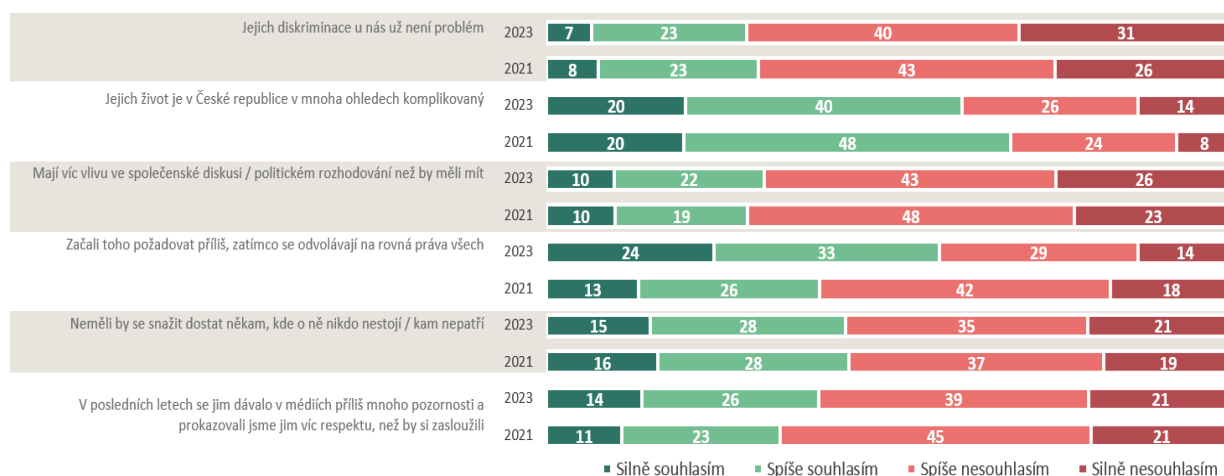
P05A. Na postavení příslušníků určitých skupin ve společnosti dnes existuje mnoho pohledů. Co si myslíte Vy?

Muslimové:

2023 N=1011, 2021 N = 1008; graf zobrazuje údaje v %

Největší míru souhlasu jsme zaznamenali s tvrzením, že život muslimů je u nás v mnoha ohledech komplikovaný. Až na výjimky respondenti odpovídali v letošním roce de facto stejně jako v předchozím. Mírný posun je možné vidět v názoru, že diskriminace muslimů u nás není problém. Více respondentů vyjádřilo souhlas s tímto tvrzením. Naopak oproti roku 2021 ubylo těch respondentů, jež si myslí, že je jejich život v Česku komplikovaný. Daleko víc tento názor odmítají lidé okolo 30 let, zatímco mladší teenageři okolo 15 až 18 let myslí opak.

Graf č. 24: Modern racism scale Romové

P05B. Na postavení příslušníků určitých skupin ve společnosti dnes existuje mnoho pohledů. Co si myslíte Vy? Romové: 2023 N=1011, 2021 N = 1008; graf zobrazuje údaje v %

Na život Romů v Česku nahlízejí respondenti z let 2021 a 2023 v celku podobně. Jediným významnějším rozdílem jsou pohledy na to, jak moc je jejich život v ČR komplikovaný a pohled na jejich práva. Oproti roku 2021 si v roce 2023 více než polovina mladých lidí myslí, že Romové začali požadovat až příliš, ale přitom se odvolávají na práva všech. Stejně tak ubyl počet respondentů, kteří by sdíleli názor, že je život Romů v Česku komplikovaný. Týká se to především lidí se středoškolským vzděláním bez maturity, zatímco lidé s vysokoškolským diplomem smýšlejí zcela opačně.